

I. Загальні положення освітньої програми

Освітня програма «Дашівського навчально-реабілітаційного центру» Іллінецького району Вінницької обласної Ради (далі Центру) для учнів 5 класу розроблена на виконання Закону України «Про освіту», частини другої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту» з метою забезпечення впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року №898, наказу Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 року за № 1111/35394 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти», листа МОН України від 26.07.2022 року № 1/8462 – 22 «Щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності, наказу МВСУ від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд», листа ДСНС від 20.07.2022 № 03 – 4127/162 «Щодо організації створення фонду захисних споруд цивільного захисту та організації укриття у ньому здобувачів освіти», наказу МОН України від 01.12.2021 № 1317.

Метою освітньої програми для дітей з інтелектуальними порушеннями є особистісне становлення здобувачів освіти, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, пізнавальної активності, що забезпечують їхню готовність до життя в демократичному суспільстві, соціалізації та адаптації в соціумі, здійснення допрофесійної освіти.

Головними завданнями є:

1) забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями інтелектуального розвитку на здобуття загальної середньої освіти з урахуванням індивідуальної програми розвитку шляхом спеціально організованого освітнього процесу в комплексі з корекційно-розвитковою роботою;

2) забезпечення у процесі освіти легкого або помірного ступеня; діти з інтелектуальними порушеннями.

Призначення освітньої програми Закладу - всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадської активності, формування в учнів компетентностей, визначених Законом України "Про освіту".

Результатом реалізації освітньої програми Закладу є випускник школи, якій відповідає «моделі» випускника закладу.

Освітня програма окреслює підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової та базової загальної середньої освіти (далі - Державний стандарт).

Освітня програма визначає:

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою.
- загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення;
- очікувані результати навчання учнів;
- зміст навчальних програм, які мають гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки України» і розміщені на офіційному веб-сайті МОН;
- форми організації освітнього процесу;
- інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

системного кваліфікованого психолого- педагогічного супроводу з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку учнів;

- 3) розвиток природних здібностей і обдарувань, творчого та критичного мислення учні здійснення їх допрофесійної підготовки, формування соціально адаптованої особистості;
 - 4) сприяння засвоєнню учнями норм громадянської етики та загальнолюдської моралі, міжособистісного спілкування, основ гігієни та здорового способу життя, початкових трудових умінь і навичок;
 - 5) сприяння всебічному розвитку дітей;
 - 6) запровадження педагогіки партнерства, надання консультативно-методичної допомоги батькам (іншим законним представникам) з метою забезпечення їх активної участі в освітньому процесі, корекційно-розвитковій
- У Закладі навчання відбувається українською мовою.

До 5 класу зараховуються діти з особливими освітніми потребами, а саме: діти, з інтелектуальними порушеннями

Програму побудували із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- корекційно-розвивальної спрямованості навчання;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;

- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

II. Ключові компетентності:

- *володіння державною мовою*; що передбачає елементарні уміння та навички (в межах мовленнєвих можливостей) усно і письмово висловлювати свої думки, усвідомлення ролі мови для спілкування та культурного самовираження;
- *можливість спілкуватися рідною мовою* (в межах пізнавальних можливостей), що передбачає використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади;
- *математична компетентність*, що передбачає застосування (в межах пізнавальних можливостей) математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;
- *компетентності у галузі природничих наук*, що передбачають формування пізнавального досвіду, прагнення самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;
- *соціально-трудової компетентності*, що передбачає формування трудових умінь та навичок, що забезпечують подальшу здатність до успішного опанування основ професійно-трудової діяльності, набуття навичок практичної життєдіяльності;
- *екологічна компетентність*, що передбачає сформованість уявлень щодо екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання та збереження природних ресурсів;
- *інформаційно-комунікаційна компетентність*, що передбачає опанування елементарними основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, можливість безпечного використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та інших життєвих ситуаціях;
 - *навчання впродовж життя*, що передбачає опанування життєво необхідними базовими уміннями і навичками, що сприятимуть подальшій соціальній адаптації та інтеграції в суспільство;
 - *громадянські та соціальні компетентності*, що передбачає уміння діяти (в межах своїх можливостей) в життєвих ситуаціях, ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;
- *культурна компетентність*, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості, формування навичок культури поведінки в соціумі;
- *основи фінансової грамотності*, що передбачає формування уявлень про грошові одиниці, необхідні для здійснення та організації побутової життєдіяльності, залучення до сфери соціально-побутової та елементарної економічної діяльності.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення здобувачів освіти до різних видів навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість.

III. Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження, який поданий в рамках навчального плану;
- очікувані результати навчання здобувачів базової середньої освіти;
- зміст навчальних предметів ;
- перелік комплектів навчальних програм:

№з/п	Перелік програм	Клас	Автор	Рік
1.	Музичне мистецтво	5	Квітка Н.О.	2015
2.	Образотворче мистецтво	5	Дмітрієва	2014

ПЕРЕЛІК МОДЕЛЬНИХ ПРОГРАМ:

№з\п	Перелік модельних програм	клас	Автор	Рік
1.	Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Пізнаємо природу»	5	Н.А. Василенко Трикоз С.В.	2022
2.	Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут»	5	Тороп К.С. Ярмола Н.А.	2022
3.	Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Вступ до історії України громадянської освіти»	5	Ю.М. Косенко	2022

4.	Модельна навчальна програма «Технології» (столярна справа)	5	К.С. Тороп Біневич І.В. Проценко О.С.	2022
5.	Модельна навчальна програма «Технології» (квітникарство)	5	Скакодуб Т.С. Тороп К.С. Василенко Н.А.	2022
6.	Модельна навчальна програма «Технології» (швейна справа)	5	Швець Н.М. Тороп К.С. Дорошенко Н.М.	2022
7.	Модельна навчальна програма «Інформатика»	5	Т.М. Трокай Лапін А.В. Ляшенко В.В.	2022
8.	Модельна навчальна програма «Українська мова»	5	Н.В. Пономаренко Тороп К.С. Ярмола Н.А.	2022
9.	Модельна навчальна програма «Українська література»	5	Н.В. Пономаренко Тороп К.С. Ляшенко В.В.	2022
10.	Модельна навчальна програма «Математика»	5	Л.І. Прохоренко Тороп К.С. Біневич І.В.	2022

Вищезазначені модельні навчальні програми розміщені на веб-сайті <https://imzo.gov.ua>

Перелік підручників:

№з/	Підручники	Класи	Автор	Рік
1	Українська мова	5	Г.Н. Плешканівська	2007
2	Українська література	5	Н.Т.Кравець	2016
3	Математика	5	Л.І. Прохоренко	2018
4	Світ навколо тебе	5	Л. Дробот	2004
5	Трудове навчання (швейна справа)	5	Г. М. Мерсіянова, Г. Б. Картушина, Г.Г.Мозгова	2001

Корекційно-розвиткові заняття

Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: розвиток мовлення, соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізкультура, ритміка.

Мета: психосоціальний розвиток та корекція психофізичних порушень дітей з інтелектуальними порушеннями.

Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

- формування особистісних якостей дитини, розвиток і корекція всіх психічних процесів, сприяння психологічної адаптації та соціальної реабілітації дітей;
- розвиток та подолання порушень усного та писемного мовлення;

- корекція та розвиток рухових порушень та недоліків фізичного розвитку, формування вмінь диференціювати рухи відповідно до ступеня мускульних навантажень, темпу рухів, підпорядкування рухів музиці.

Корекційно-розвиткові заняття проводять педагоги: вчитель-дефектолог, вчитель-логопед, вчитель фізичної культури, вчитель музичного мистецтва.

Перелік корекційно-розвиткових програм:

№з/п	Перелік програм	Класи	Автор	Рік
1.	Програма корекційно – розвиткової роботи «Соціально – побутове орієнтування»	5	Остапенко Л.І., Тарновська Л.І.	2016
2.	Програма з корекційно – розвиткової роботи «Розвиток мовлення»	5	Хайдарова О.С., Блеч Г.О.	2018
3.	Програма з корекційно – розвиткової роботи «Лікувальна фізкультура»	5	Бобренко І.В.	2016
4.	Програма корекційно – розвиткової роботи «Ритміка»	5	Редько Л.О. Безкоровайна Л.А.	2016

Електронний варіант корекційно – розвиткових програм знаходиться на сайті інституту модернізації зміст освіти

<https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyi-programi/korektsiyno-rozvitkovi-zanyattya-dlya-rozumovo-vidstalih-ditey/>

Форми організації освітнього процесу.

Заклад здійснює освітній процес за очною (денною), дистанційною формою навчання у режимі 5-денного навчального тижня і цілодобовим перебуванням в пансіоні (крім канікулярних днів).

Форми організації освітнього процесу: урок – подорож, урок – екскурсія, урок – казка, урок – гра, урок – інсценізація, урок – спостереження.

Загальний обсяг навчального навантаження для 5 класу складає 1085 годин на рік.

Години з фізичної культури враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 №144, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 березня 2013 р. За №410/22942 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до улаштування,

утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів».

Години корекційно-розвиткових занять навчального плану не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження .

Нормативи наповнюваності класів, виховних груп та поділ класів на групи під час вивчення окремих предметів встановлений відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2001 р. № 128, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 6 березня 2002 року за № 229/6517 (зі змінами).

Навчальний план зорієнтований на роботу основної школи за 5-ти денним навчальним тижнем.

Інваріантна основа реалізується через освітні галузі:

- «Мовно - літературна»;
- «Математична»;
- «Природнича»;
- «Соціальна і здоров'язбережувальна»;
- «Громадянська та історична»;
- «Інформатична»;
- «Технологічна»;
- «Мистецька»;
- «Фізична культура».

Освітня галузь «Мовно - літературна» в навчальному плані реалізується через навчальні предмети: «Українська мова», «Українська література».

Освітня галузь «Математична» в навчальному плані реалізується через навчальні предмети: «Математика».

Освітня галузь «Природнича» в навчальному плані реалізується через інтегрований курс «Пізнаємо природу».

Освітня галузь «Соціальна і здоров'язбережувальна» в навчальному плані реалізується через інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут».

Освітня галузь «Громадянська та історична» в навчальному плані реалізується через інтегрований курс «Вступ до історії України».

Освітня галузь «Інформатична» в навчальному плані реалізується через навчальний предмет «Інформатика».

Освітня галузь «Технологічна» в навчальному плані реалізується через навчальні предмети «Трудове навчання» (швейна справа, столярна справа, квітникарство).

Освітня галузь «Мистецька» в навчальному плані реалізується через навчальні предмети «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво».

Освітня галузь «Фізична культура» в навчальному плані реалізується через заняття на уроках фізичної культури.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, визначено завдання, які реалізовує надавач освіти у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання забезпечують формування ключових компетентностей здобувачів освіти.

№з/п	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною мовою	Уміння: (самостійно або за допомогою) ставити запитання та розпізнавати проблему; робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати та перетворювати тексти задач письмово, грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень, поповнювати свій активний та пасивний словниковий запас. Ставлення: розуміння чітких та лаконічних формулювань. Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем.
2	Математична компетентність	Уміння: (самостійно або за допомогою) оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати та досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях.

		Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів. Навчальні ресурси: розв'язання математичних задач, зокрема таких, що моделюють реальні життєві ситуації.
3	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: (самостійно або за допомогою) розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища та процеси; користуватися технологічними пристроями. Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови наук, техніки та технологій, усвідомлення ролі наукових ідей у сучасних інформаційних технологіях. Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.
4	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: (самостійно та за допомогою) структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. Ставлення: осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язання математичних задач. Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.

5	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: (самостійно та за допомогою) визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння вчитись впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії.
6	Ініціативність і підприємливість	Уміння: (самостійно та за допомогою) вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії практичності, ефективності з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та заміщати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання. Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди — це особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).

7	Соціальна і громадянська компетентності	Уміння: (самостійно та за допомогою) висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір спираючись на різні дані. Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; повага до прав людини. Навчальні ресурси: завдання соціального змісту.
8	Обізнаність і самовираження у сфері культура	Уміння: (самостійно та за допомогою) висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування та взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо). Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства. Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва.

9	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: (самостійно та за допомогою) аналізувати та оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні та соціальні наслідки рішень. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку кожного окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне, бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо. Навчальні ресурси: навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.
---	--	---

Наскрізнi лiнii є соціально значимими над предметними темами, які допомагають формуванню у здобувачів освіти уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних життєвих ситуаціях.

- Навчання з організації навчального середовища — зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання;
- Окремі предмети — виходячи із наскрізних тем при вивченні предмета проводяться відповідні трактовки, приклади і методи навчання, реалізуються над предметні, між класові та загальношкільні проекти. Роль окремих предметів при навчанні за наскрізними темами різна і залежить від цілей і змісту окремого предмета та від того, наскільки тісно той чи інший предметний цикл пов'язаний із конкретною наскрізною темою;
- предмети за вибором;
- роботу в проектах;
- позакласну навчальну роботу і роботу гуртків.

наскрізними лініями реалізується насамперед через

Наскрізна лінія	Коротка характеристика
Екологічна безпека й сталий розвиток	Формування в здобувачів освітисоціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формування критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини.
Громадянська відповідальність	Сприятиме формуванню відповідального громадянина, що розуміє принципи та механізми функціонування суспільства. Ця наскрізна лінія засвоюється переважно через колективну діяльність, яка поєднує окремі предмети між собою та розвиває у здобувачів освіти готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок. Вивчення окремого предмета викликає у здобувачів освіти якомога більше позитивних емоцій, а її зміст — націлений на виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, наполегливості та чесності. Приклад вчителя є важливим у формуванні толерантного ставлення один до одного, незалежного від рівня навчальних досягнень та особливостей психофізичного розвитку.
Здоров'я і безпека	Завданням наскрізної лінії є становлення здобувача освіти як свідомого громадянина, здатного вести здоровий спосіб життя та формувати навколо себе безпечне життєве середовище. Реалізується через завдання з реальними даними про безпеку та охорону здоров'я (текстові завдання пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів транспортних засобів).

Підприємливість і фінансова грамотність	Наскрізна лінія націлена на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння здобувачами освіти практичних аспектів фінансових питань, (здійснення заощаджень, інвестування запозичення, страхування кредитування тощо). Реалізується через розв'язування практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.
---	--

Опис інструментарію оцінювання.

Оцінюванню підлягають результати навчання з навчальних предметів, інтегрованих курсів обов'язкового освітнього компонента типового навчального плану.

Оцінювання результатів навчання учнів зорієнтоване на ключові компетентності і наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання у відповідній освітній галузі, визначені Державним стандартом.

Встановлення відповідності між вимогами до результатів навчання учнів, визначеними Державним стандартом, та показниками їх вимірювання здійснюється відповідно до системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, визначених Міністерством освіти і науки України. Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є: поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) .

Річне оцінювання здійснюється за системою оцінювання, визначеною законодавством, а результати такого оцінювання відображаються у свідоцтві досягнень, що видається учневі щороку. Поточне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів здійснюють відповідно до вимог модельних навчальних програм із застосуванням таких основних форм та способів:

усної (зокрема шляхом індивідуального, групового та фронтального опитування);

письмової, у тому числі графічної (зокрема шляхом виконання діагностичних, самостійних та контрольних робіт,

тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами, контурними картами тощо);
цифрової (зокрема шляхом тестування в електронному форматі);

практичної (зокрема шляхом організації виконання різних видів експериментальних досліджень та навчальних проєктів, виготовлення виробів, роботи з біологічними об'єктами, хімічними речовинами тощо).

У рамках академічної свободи педагогічні працівники закладу освіти здійснюють вибір форм, змісту та способу оцінювання залежно від дидактичної мети.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення здобувачами освіти результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

- оновлення методичної бази освітньої діяльності;

Контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;

Створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогів інших працівників.

Інструменти внутрішнього забезпечення якості освіти

1. Кадрове забезпечення освітньої діяльності: педагоги школи з дефектологічною освітою, практичний психолог, керівники гуртків, педагог-організатор, вихователі.

Педагогічні працівники, які здійснюють освітній процес, мають відповідну освіту та кваліфікацію відповідно до спеціальності.

2. Навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності забезпечено наявністю:

- чинних освітніх програм та навчальних планів, за якими здійснюється освітня діяльність;
- фахових періодичних видань;
- методичних посібників для вчителів;

3. Матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності включає навчальні класи, навчальні майстерні трудового навчання для учнів школи II ступеня з відповідним обладнанням навчального і загального призначення, визначеним у наказах МОН України.

Матеріально - технічна база закладу дозволяє виконувати вимоги програм вивчення предметів навчального плану.

Забезпечено доступ до мережі Інтернет. До послуг учнів бібліотека з фондом підручників та навчальної літератури, читальна зала.

Соціально-побутова інфраструктура передбачає наявність у закладі медичного блоку, харчоблоку, спортивної зали, спортивного майданчику.

4. Якість проведення навчальних занять забезпечується, насамперед:

1) впровадженням діяльнісного та інтегрованого підходів до організації освітнього процесу;
2) впровадженням інноваційних педагогічних технологій: «Особистісно орієнтоване навчання», «Технологія інтегрованого навчання», «Інформаційно-комунікаційні технології», «Технологія проєктного навчання», «Інтерактивні технології» тощо;

3) активним використанням колективних, групових та індивідуальних форм роботи, спрямованих на формування навичок продуктивної співпраці та спілкування учнів;

4) створенням розвивального та здоров'язбережувального середовища для навчання.

5. Моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт- суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання.

З метою неперервного відстеження результатів навчання, їх прогнозування та коригування проводяться моніторингові дослідження навчальних досягнень на шкільному рівні, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації цілей освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

- оновлення методичної бази освітньої діяльності;
- контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;
- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу;
- створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.
-

Освітня галузь «Мовно - літературна»
«Українська мова»
(5 клас)

Метою предмета «Українська мова» є надання учням такої мовної освіченості та мовленнєвого розвитку, які б допомогли б їм успішно увійти в соціокультурний простір країни і адаптуватися та інтегруватися в ньому по закінченню школи.

Завданнями навчання української мови здобувачів освіти 5 класу виступають:

- Навчання усного та писемного мовлення;
- Формування вмінь спілкуватися в різних ситуаціях;
- Прищеплення етичних і моральних рис школяра;
- Розвиток та корекція психофізичних недоліків;
- Виховання любові до української мови;
- Надання особистісних рис засобами української мови.

Матеріал предмета «Українська мова» дібрано з метою сприяння мовному та мовленнєвому розвитку школярів і з урахуванням трьох основних принципів навчання української мови: комунікативна змістовна лінія, лінгвістична містова лінія, українознавча змістова лінія, діяльнісна змістова лінія, навчально-мовна лінія.

У **комунікативній змістовій лінії** подано зміст роботи з формування вмінь сприймати усне та писемне мовлення, відтворювати його, працювати з усними і письмовими висловлюваннями різних типів, стилів і жанрів мовлення, з якими здобувачі освіти щоденно стикатимуться як у навчальній діяльності так і в подальшій майбутній діяльності. Також закладено матеріал з мовленнєвознавчих понять: спілкування і мовлення, текст, діалог, монолог, типи, жанри та сили мовлення.

Лінгвістична змістова лінія – це курс мовної системи, якою здобувачі освіти мають оволодіти для поліпшення свого мовлення. Вона забезпечує певний обсяг знань з мови, доступний особам з особливими освітніми потребами (орфоепічні, лексичні, граматичні, стилістичні знання) та сформовані на цій базі мовні вміння та навички.

В **українознавчій змістовій лінії** закладено перелік тем із розвитку мовлення, які орієнтують надавача освіти на добір відповідних текстів, що знайомлять з історією, звичаями, традиціями, ремеслами, духовною культурою українського народу, загальнолюдськими моральними нормами. Українознавча змістова лінія сприяє збагаченню граматичної будови усного та писемного мовлення, розширенню лексичного запасу школярів, засвоєння етнокультурознавчих явищ та понять, зокрема символів, фразеологізмів, пов'язаних з народними традиціями, звичаями, ремеслами, побутом.

Діяльнісна змістова лінія реалізується через систему вправ і завдань комплексного характеру, усвідомлення учнями структури власної самостійної діяльності, розвиток їхніх мовленнєвих здібностей, оволодіння базовими мисленнєвими прийомами під час опанування рідної мови (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація, систематизація та ін.)

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Українська мова» належить до мовно-літературної освітньої галузі та є одним з головних серед шкільних предметів, бо відіграє велике значення у підготовці учнів до життя.

Дана програма укладена відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 та наказу Міністерства освіти і науки України від 07 грудня 2021 року № 1317 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-10 (11) класів спеціальних закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами» і побудована за принципом, який реалізує неперервність мовної освіти, перехід від початкової до середньої ланки, повторення вивченого матеріалу та поступове розширення і поглиблення знань учнів від класу до класу, сприяє легкій адаптації до вимог Нової української школи, що є надзвичайно важливо для здобуття знань учнями з порушеннями інтелектуального розвитку.

В основу програми покладено компетентісний підхід, який є одним з головних для оновлення змісту та якості освіти, оскільки його основним завданням є не лише оволодіння певними знаннями, але й вміння ефективно застосовувати їх на практиці.

Мета програми: у процесі вивчення української мови сформувати в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку основні ключові компетентності, серед яких: вільне володіння державною мовою, достатній рівень спілкування в різних життєвих ситуаціях, виховання національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка буде володіти необхідною системою лінгвістичних знань, умінь та навичок, які зможе практично застосовувати у подальшому самостійному дорослому житті.

Для школярів із порушеннями інтелектуального розвитку уроки української мови відіграють важливу роль у розвитку усного та писемного мовлення, формуванні психічних функцій та особистості загалом, адже в процесі вивчення української мови реалізується корекційна та практична мета, що надзвичайно важливо для таких учнів.

Корекційна мета здійснюється в області мовленнєвого розвитку учнів, бо основним завданням уроків української мови є формування мовлення як засобу спілкування, засобу корекції пізнавальної діяльності учнів. Практична мета полягає у кращій адаптації школярів до життя в суспільстві після завершення навчання (здобуття майбутньої професії, професійна діяльність, повсякденне життя).

У програмі представлені такі змістові лінії: комунікативна, лінгвістична, соціокультурна (компетентнісна). Кожна з цих ліній має свою мету та завдання, в комплексі забезпечує розвитку.

Комунікативна змістова лінія відіграє основну роль, оскільки передбачає формування мовленнєвих умінь та навичок, розвиток та корекцію усного і писемного мовлення учнів, уміння спілкуватися, пізнавати, сприймати, відтворювати, впливати. У програмі відображені всі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письмо.

Лінгвістична змістова лінія передбачає засвоєння теорії мови (лінгвістичних понять, фактів, закономірностей), мовних одиниць і явищ, які забезпечують необхідний для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку обсяг знань, які є основою для формування уявлень про систему української мови та її структуру. За цією лінією формуються орфоепічні, лексичні, граматичні і правописні уміння й навички учнів.

У соціокультурній (компетентнісній) змістовій лінії відображені ключові компетентності Державного стандарту Нової української школи. Метою даної змістової лінії є розширення уявлень (у межах пізнавальних можливостей учнів) про культуру українського народу (духовну та матеріальну), знайомство учнів з історією, звичаями, традиціями, мистецтвом, загальнолюдськими моральними нормами і цінностями, культурною спадщиною, що здійснюється за допомогою переліку тем, що орієнтують учителя на добір відповідних текстів, дібраних у тому числі з художньої літератури та усної народної творчості. Реалізуючи цю змістову лінію вчителю потрібно звертати особливу увагу на тлумачення значень слів і фразеологізмів, прислів'їв та приказок. У процесі формування компетентностей в учнів відбувається розвиток зв'язного мовлення. Все це забезпечує духовний розвиток дитини і впродовж навчання позитивно впливає на її становлення як мовної особистості та громадянина України.

Програма складається з пояснювальної записки та основної частини, яка містить такі компоненти: зміст навчального матеріалу, види навчальної діяльності, очікувані результати навчання, напрями корекційно-розвиткової роботи.

У змісті навчального матеріалу подано мовні теми, які необхідно засвоїти учням; представлено орієнтовні види навчальної діяльності, які педагог може використати на уроці; передбачено очікувані результати навчання, формування в учнів вмінь та навичок, які відповідають вимогам Державного стандарту базової середньої освіти. Корекційно-розвиткова робота у програмі займає важливе місце та включає в себе корекцію психофізичних порушень кожного учня на основі мовного матеріалу, що сприятиме соціалізації таких дітей.

У програмі не передбачено поділ годин на вивчення тієї чи іншої теми. Педагог розподіляє час на власний розсуд, беручи до уваги загальну кількість годин, відведену на вивчення предмету «Українська мова» впродовж року, не порушуючи змісту навчального предмета.

Після опанування програми у школярів мають бути сформовані ключові компетентності Нової української школи,

базові знання з фонетики, графіки, орфографії, лексикології, будови слова, морфології, синтаксису та пунктуації.
мовленнєвий розвиток дитини з порушеннями інтелектуального розвитку

Українська література

Мета вивчення української літератури в 5 класі для дітей з інтелектуальними порушеннями для адаптаційного циклу – сформувати основи читацької культури, мотивації до читання, прищепити інтерес до книги, навчити сприймати художній твір як явище мистецтва, сприяти розумовому розвитку учнів та корекції його недоліків засобами художньої літератури, творчій самореалізації.

Завдання вивчення української літератури:

розвиток навички читання, читацької самостійності, вироблення вмінь працювати з текстами різних жанрів, типів і стилів мовлення, розвиток уміння і навички мовленнєвої діяльності, збагачення словникового запасу, формування уміння працювати з різними видами інформації, розвиток і корекція пізнавальних процесів, виховання засобами літератури любові до України, її мови, прилучення до кращих літературних надбань.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Модельна навчальна програма з української літератури для дітей з інтелектуальними порушеннями розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898) базується на цінностях Нової української школи.

Навчальний предмет «Українська література» забезпечує реалізацію частини вимог до обов’язкових результатів навчання мовно-літературної освітньої галузі, сприяє формуванню культурно-пізнавальних інтересів, розвиває комунікативні, творчі уміння, допомагає формувати емоційно-ціннісний досвід, поглиблює погляди на культурні традиції, утверджує гідність і самоповагу.

Українська література як навчальний предмет невіддільна від мовної освіти. У художньому тексті проявляються такі важливі функції мови, а саме:

- Інформаційна;
- пізнавальна;
- експресивна;
- емоційна;
- естетична.

У художніх творах представлено широкий спектр різноманітних комунікативних позицій, стратегій і тактик, а мовленнєве спілкування відображено у всьому різноманітті та складності.

Навчання української літератури спрямоване на формування загальних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а саме: сприймати, критично оцінювати інформацію в художніх текстах різних жанрів та використовувати інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку, висловлювати власні думки, почуття,

взаємодіяти з іншими особами в усній і письмовій формі, взаємодіяти з іншими особами в цифровому просторі, дотримуватися норм літературної мови, сприймати і використовувати інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях. Добір змістового наповнення програми ґрунтується на дотриманні дидактичних принципів доступності, послідовності, системності, доцільності, достатності, наступності в навчанні. Оновлений зміст подається зважаючи на такі чинники: відповідність матеріалу розумовим і фізичним особливостям учнів; послідовність практичного засвоєння літературознавчих понять; системне розміщення матеріалу, що забезпечує адекватність його сприймання, розуміння, запам'ятовування з подальшим усвідомленням для використання в навчанні та життєдіяльності; реалізація у змісті системи моральних, етичних і художньо-естетичних уявлень, що відповідають вимогам виховання національно свідомих громадян України. Програма створює умови для формування наскрізних умінь, відповідно до пункту 9 Державного стандарту базової середньої освіти. Особлива увага зосереджена на формуванні міцної навички читання, розвитку вміння читати з розумінням, що «передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтворення технічними пристроями, що охоплює, зокрема, вміння виявляти приховану й очевидну інформацію». Програма спрямована на формування наскрізних умінь, спільних для всіх ключових компетентностей.

Структура модельної програми, її змістове наповнення передбачають урахування вікових особливостей учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, розвиток навички читання, смисловий і структурний аналіз тексту, художньо-естетичний розвиток, елементи літературознавчої пропедевтики, а також специфіку сучасного інформаційно-комунікативного простору.

Підібрані в програмі тексти для опрацювання дають можливість не тільки розширити коло читання, а й продовжити формувати та удосконалювати читацьку діяльність школярів відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти.

Програма побудована за тематико-хронологічним принципом. Основою для відбору художніх текстів були:

пізнавальний, корекційний, виховний і ціннісний потенціал твору;

відповідність форми і змісту віковим інтересам та інтелектуальним можливостям учнів;

збалансованість між доступністю творів учнівському сприйняттю і розумінню та вимогам сучасної літературознавчої науки (у доборі текстів, їх структуруванні, формуванні їх доступності);

жанрово-видова, стильова різноманітність творів; естетичні потреби сучасних учнів.

У змісті програми виокремлено 2 блоки читання: а) твори, обов'язкові для опрацювання у класі; б) твори для позакласного читання.

Робота з текстами спрямована на усвідомлене прочитання, осмислене сприйняття та відтворення прочитаного, переказуванні матеріалу, що вивчається, обговоренні вражень від читання.

Особлива увага звертається на розуміння учнями змісту тексту твору. Для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку характерні порушення сприймання, розуміння й усвідомлення навчального матеріалу. Розуміння прочитаного полягає в умінні знаходити істотні зв'язки (причинно-наслідкові, часові, просторові) у зображеному, класифікувати, диференціювати істотне й неістотне, порівнювати, узагальнювати, висловлювати особисте ставлення до зображених подій, до героїв, їх вчинків. Сприймання і розуміння тексту твору полягає у взаємодії мотиваційного, змістового й операційного компонентів діяльності учня.

Значна увага приділяється роботі з текстом після його прочитання. Це визначення причинно-наслідкових, часових і просторових зв'язків для розуміння смислу тексту твору, визначення теми, головної думки, виявлення оцінного ставлення до героїв, їх вчинків, зображених подій.

Робота над розумінням прочитаного передбачає розвиток умінь усвідомлювати фактичний зміст тексту. Свідченням розуміння є не лише вміння переказувати близько до змісту тексту, але й перефразовувати його, виокремлювати певні фрагменти тексту, частково змінювати послідовність викладу без порушення логіки змісту, скорочувати чи розширювати зміст тексту. Читаючи з розумінням та осмислюючи текст, учні розвивають зв'язне мовлення, основні навички читання, зокрема, поглиблюють уміння виділяти головне і другорядне, критично оцінювати прочитане тощо.

Складовою частиною предмета «Українська література» є позакласне читання. Мета його – ознайомити учнів із доступною їм художньою та науково-пізнавальною літературою, розширювати знання про творчість письменників і поетів, закріпити читацькі інтереси, розвивати здатність до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача, формувати уміння самостійно працювати з різними видами і джерелами інформації, відпрацьовувати комунікативні уміння, критичне мислення, безпечне користування медіазасобами.

Позакласне читання у 5 класі проводиться один раз на місяць. Твори для позакласного читання подано для кожного розділу модельної навчальної програми.

Усі художні тексти об'єднані у такі тематичні блоки:

5 клас: «Пора до школи – осінь панує довкола», «Ти дім мій рідний, Україно!», «Барвисте минуле українського народу», «Чарівний сад хурделиці-зими», «Раз добром зіграє серце вік не прохолоне», «Співає веснянка пісню тепла», «Світ навколо нас», «Кошик українських казок».

Кожен розділ охоплює теми, які створюють передумови для ознайомлення учнів 5-6 класів із різноманітною дитячою літературою та передбачають взаємодію організованої та самостійної читацької діяльності учнів.

У межах кожного розділу визначено очікувані результати навчання, пропонується зміст, спрямованість корекційно-розвиткової роботи. Опрацювання змістового матеріалу відбувається через орієнтовні види навчальної діяльності, зокрема й репродуктивного, пізнавально-пошукового, творчого та дистанційного характеру.

Основним шляхом реалізації програми є створення відповідних дидактичних ситуацій, які дозволять учням висловлювати враження про прочитане, зіставляти зміст із власним досвідом, осмислювати й актуалізовувати цінності, пізнавати специфіку текстів різних жанрів.

Найефективнішими шляхами реалізації програми є читання вголос, читання мовчки, коментоване читання, сприйняття та осмислення художнього тексту, обговорення, спостереження, ілюстрування. Доцільно використовувати активні та інтерактивні види діяльності, роботу в парі, у групі, можливість комп'ютерних технологій.

На уроках української літератури важливо використовувати особистісно-орієнтований, компетентнісний, діяльнісний підходи до організації освітнього процесу з урахуванням принципів дитиноцентризму, взаємозв'язку навчання, розвитку, корекції і виховання. Адже саме вони забезпечують формування наскрізних умінь, визначених Державним стандартом: читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично мислити, виявляти ініціативу, приймати рішення, співпрацювати з іншими.

Модельна навчальна програма «Українська література» для 5-6 класів відкриває необмежені можливості для виявлення творчості вчителя, його ініціативи щодо досягнення очікуваних результатів навчання, сприяє формуванню світогляду школярів, морально-етичних цінностей, розвитку читацької і ключових компетентностей учнів

Математика (5 клас)

Модельна навчальна програма з математики для 5 класу спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку побудована відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 та спрямована на реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом для математичної освітньої галузі.

Мета і завдання курсу

Метою навчального курсу «Математика», який згідно з Державним стандартом входить до типової освітньої програми для 5 класу є формування у здобувачів освіти предметної математичної компетентності, що передбачає здатність застосовувати математичні знання і методи у повсякденному житті; застосовувати логічні способи мислення під час розв'язання пізнавальних і практичних задач, пов'язаних з реальними об'єктами; встановлювати кількісні та просторові відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності; усвідомлення важливості математики як мови науки, техніки та технологій.

Завдання навчального курсу «Математика» відповідають зазначеним у Державному стандарті базової середньої освіти обов'язковим результатам навчання:

1. Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів.
2. Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій.
3. Критичне оцінювання процесу та результату розв'язання проблемних ситуацій.
4. Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою.

Компетентнісний потенціал навчального курсу «Математика» відповідає компетентнісному потенціалу математичної освітньої галузі, який полягає в тому, щоб: поповнювати свій словниковий запас математичними термінами; розуміти і перетворювати тексти математичного змісту рідною мовою; досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; оперувати числовою інформацією та геометричними об'єктами на площині; застосовувати логічні способи мислення під час розв'язання задач практичного змісту; співпрацювати

в команді для розв'язання проблеми; використовувати математичні методи в життєвих ситуаціях.

Формування життєвої компетентності. До складових життєвої компетенції здобувачів освіти 5-6 класів відносять: життєтворчі компетенції, компетенції навчатися впродовж життя, соціальні компетенції, комунікативні компетенції, інформаційні компетенції, компетенції здорового способу життя.

Життєва компетентність здобувачів освіти має безпосередню залежність від педагогічних дій, які спрямовуються з метою надання необхідної освітньої допомоги, створення належних умов для їх життя, навчання, праці, гри тощо. Педагогічні дії мають забезпечувати послідовне і ступеневе сходження дитини до необхідного життєвого досвіду.

До складу життєвих навичок здобувачів освіти 5-6 класів входять:

- організаційні навички (опанування раціональними способами організації навчання);
- загально-пізнавальні навички (уміння спостерігати, розмірковувати, запам'ятовувати й відтворювати матеріал);
- загально-мовленнєві навички (основні елементи культури слухання і мовлення);
- контрольно-оцінні навички (засвоєння способів перевірки та самоперевірки, оцінювання одержаних результатів).

Характеристика навчального змісту й особливостей його реалізації

Зміст математичної освіти в основній школі структурується за такими змістовими лініями: «Числа, арифметичні дії з числами. Величини»,

Курс математики передбачає розвиток, збагачення і поглиблення знань здобувачів освіти про числа і дії над ними, числові вирази, величини та їх вимірювання, рівняння, числові нерівності, а також уявлення про окремі геометричні фігури на площині. Понятійний апарат, обчислювальні алгоритми, графічні уміння і навички, що мають бути сформовані на цьому етапі вивчення курсу, є тим підґрунтям, що забезпечує успішне вивчення в наступних класах математики, а також інших навчальних предметів, де застосовуються математичні знання.

Основу курсу становить розвиток поняття числа та формування міцних обчислювальних і графічних навичок. У 5 класі відбувається поступове розширення множини натуральних чисел до множини раціональних чисел шляхом послідовного введення дробів.

Зокрема, здобувачі освіти мають сформувати уявлення про використання букв для запису законів арифметичних дій, формул, навчитись обчислювати значення простих буквених виразів, складати за умовою задачі й розв'язувати нескладні вирази першого ступеня спочатку на основі залежностей між компонентами арифметичних дій.

Істотне місце у вивченні курсу займають текстові задачі, основними функціями яких є розвиток логічного мислення здобувачів освіти та ілюстрація практичного застосування математичних знань. Під час розв'язування текстових задач здобувачі освіти також вчаться використовувати математичні моделі. Розв'язування таких задач супроводжує вивчення всіх тем, передбачених програмою.

Зміст геометричного матеріалу містить початкові відомості про планіметричні задачі (відрізок, промінь, пряма, кут, трикутник, прямокутник, квадрат, коло, круг). Здобувачі освіти набувають навичок вимірювання довжини відрізка й градусної міри кута, побудови геометричних фігур за допомогою лінійки, косинця, транспортира і циркуля. Розширюються уявлення здобувачів освіти про вимірювання геометричних величин на прикладах вимірювання і порівняння відрізків і кутів, побудови відрізків даної довжини і кутів із заданою градусною мірою. Побудова кута за допомогою транспортира або косинця (прямого кута), прямої та відрізка за допомогою лінійки використовується при побудові трикутників, прямокутників, перпендикулярних і паралельних прямих.

Вивчення геометричних фігур має передбачати використання наочних ілюстрацій, прикладів із довкілля, життєвого досвіду здобувачів освіти, виконання побудов і сприяти виробленню вмінь виділяти форму і розміри як основні властивості геометричних фігур. Закріплення понять супроводжується їх класифікацією (кутів, трикутників, взаємного розміщення прямих на площині). Властивості геометричних фігур спочатку обґрунтовуються дослідно-індуктивно, потім застосовуються в конкретних ситуаціях, що сприяє виробленню у здобувачів освіти умінь доказово міркувати.

Основа інтеграції геометричного матеріалу з арифметичним – числові характеристики геометричних фігур. Узагальнюються знання здобувачів освіти про одиниці вимірювання довжини і вміння переходити від одних одиниць до інших, оскільки ці знання і вміння використовуються у вивченні предметів природничого циклу і в трудовому навчанні.

Вивчення математики у 5 класі здійснюється з переважанням індуктивних міркувань переважно на наочно-інтуїтивному рівні із залученням практичного досвіду здобувачів освіти і прикладів із довкілля. Відбувається поступове збільшення теоретичного матеріалу, який вимагає обґрунтування тверджень, що вивчаються. Це готує здобувачів освіти до ширшого використання дедуктивних методів на наступному етапі вивчення математики.

Зміст модельної навчальної програми «МАТЕМАТИКА» для 5 класу

Змістова лінія «Числа, арифметичні дії з числами. Величини»:

- ✓ Додавання та віднімання в межах 100 без переходу через розряд.
- ✓ Іменовані числа.
- ✓ Виконання дій у прикладах з дужками.
- ✓ Множення та ділення в межах 20.
- ✓ Додавання та віднімання в межах 100 з переходом через розряд.
- ✓ Множення та ділення чисел 2, 3, 4, 5.

Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури» :

- ✓ Види ліній.
- ✓ Відрізок.
- ✓ Види кутів.
- ✓ Прямокутник як окремий випадок замкненої ламаної лінії.
- ✓ Квадрат як окремий випадок замкненої ламаної лінії.
- ✓ Трикутник як окремий випадок замкненої ламаної лінії.
- ✓ П'ятикутник як окремий випадок замкненої ламаної лінії.
- ✓ Шестикутник як окремий випадок замкненої ламаної лінії.
- ✓ Коло. Круг.

Змістова лінія «Арифметичні задачі. Робота з даними» :

- ✓ Розв'язання текстових математичних задач.
- ✓ Прості текстові арифметичні задачі на зменшення та збільшення на кілька одиниць.
- ✓ Задачі на знаходження невідомих компонентів.

- ✓ Задачі на дві дії.
- ✓ Структурні компоненти задачі.

«Вступ до історії України та громадянської освіти» (5 клас)

Пояснювальна записка

Метою навчального предмета «Вступ до історії України та громадянської освіти» є всебічний і гармонійний розвиток дитини з інтелектуальними порушеннями, виховання громадянина і патріота України, здійснення компетентнісного розвитку школяра означеної категорії, розвиток мисленнєвої діяльності, започаткування умов для саморозвитку дитини, здатної самореалізовуватися в сучасному інформаційному світі та брати участь у житті демократичного суспільства, формування здатності до практичного і творчого використання набутих компетентностей; сприяння становленню її світогляду та збагаченню культури.

Навчальний предмет відноситься до адаптаційного циклу базової середньої освіти, що обумовлює його місце в системі шкільної громадянської та історичної освіти. «Вступ до історії України та громадянської освіти» є пропедевтичним курсом і має сприяти успішній адаптації школярів із порушеннями інтелектуального розвитку до умов і вимог нового освітнього середовища, від початкової до базової середньої освіти; знайомити здобувачів освіти зі світом родинної та шкільної історії, з методами вивчення минулого, показувати на елементарному рівні основи розвитку суспільства.

У процесі вивчення навчального предмета «Вступ до історії України та громадянської освіти» актуальності набуває наступність між початковою й базовою середньою освітою, доступність вимог до обов'язкових результатів

навчання здобувачів освіти, урахування особливостей їхнього інтелектуального та психофізичного розвитку, специфіки розвитку емоційно-вольової та мотиваційної сфер, вікових особливостей тощо.

Навчальний предмет «Вступ до історії України та громадянської освіти» має інтегрований характер. Ознайомлення з історичним процесом відбувається на основі органічного поєднання окремих епізодів всесвітньої історії та історії України.

Програма курсу ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як гідність і повага до особистості, ідентичність, цілісний світогляд, гармонійний розвиток, доброчесність, співпраця, любов до Батьківщини та рідного краю, української культури, активна громадянська позиція.

Програма складається з пояснювальної записки та основної частини. Структурно основна частина диференціюється на чотири компоненти: «Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу», «Види навчальної діяльності», «Очікувані результати навчання» та «Спрямованість корекційно-розвиткової роботи».

Перша складова основної частини містить змістове наповнення навчального предмета, який складається у 5-6 класах з шести частин (5 клас – вступ, чотири розділи та узагальнення до курсу; 6 клас – повторення, чотири розділи та узагальнення до курсу). Друга складова основної частини включає орієнтовні приклади навчальної діяльності, які допоможуть вчителю ефективно побудувати освітньо-корекційний процес. Третя складова основної частини містить орієнтовні результати навчання в поєднанні з тим, що необхідно знати та вміти здобувачам освіти для формування в них компетентнісного потенціалу і наскрізних умінь відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти. Четверта складова основної частини визначає орієнтовну корекційно-розвиткову складову роботи з дітьми із порушеннями інтелекту на уроках навчального предмета «Вступ до історії України та громадянської освіти» у 5-6 класах.

Програма не містить розподілу навчальних годин за темами. У межах річної кількості годин учитель самостійно визначає час для роботи над кожною темою програми, не порушуючи пропонованого змісту навчального предмета. Для систематизації та узагальнення вивченого матеріалу школярами з порушеннями інтелекту, програма передбачає проведення відповідних уроків. Учитель має широкі можливості для наповнення навчальної роботи відповідним

змістом, у виборі форм і методів роботи. Передумовою ефективного навчання зазначеної категорії дітей є врахування особливостей пізнавального розвитку кожного школяра, чергування різних форм навчальної діяльності учнів.

Результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на формування відповідних ключових і предметних компетентностей, визначених Державним стандартом.

По закінченню курсу в здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями повинні бути сформовані первинні знання про розвиток особи, громади, суспільства, способи дослідження минулого, про життя предків і сучасних людей, культурну спадщину українського народу, шанобливе ставлення до пам'яток матеріальної та духовної культури, охорону довкілля й раціональне використання природних ресурсів, значення історії для сучасного суспільства.

Інтегрований курс «Пізнаємо природу»

(5 клас)

Основна мета інтегрованого курсу - це формування природничих компетентностей здобувачів освіти шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, усвідомлення своєї приналежності до природи і суспільства, створення елементарної бази для засвоєння здобувачами освіти, відповідно до їх вікових особливостей, досвіду дослідження природи, розуміння змін, зумовлених людською діяльністю, усвідомлення відповідальності за наслідки такої діяльності; розвиток екологічних компетентностей, що передбачають дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливого використання природних ресурсів; розвиток наскрізних вмінь – читати з розумінням, вчитися висловлювати свою думку, діяти творчо, виявляти ініціативу, вчитись приймати рішення та розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Основна ідея курсу полягає в розкритті та встановленні зв'язків між компонентами живої і неживої природи, усвідомленні належності людини до природи та суспільства, створенні передумов для бережливого ставлення до навколишнього середовища, у розумінні впливу трудової діяльності людей на всі компоненти природи. Інтегрований курс «Пізнаємо природу» сприяє вихованню у дітей любові до природи, до свого краю, вихованню екологічної свідомості, бережливого ставлення до власного здоров'я і життя.

Досягнення мети та втілення ідеї інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» здійснюється вирішенням наступних

завдань:

- формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що відображає закони і закономірності живої і неживої природи та місце в ній людини; усвідомлення дитиною особистого досвіду спілкування з природою;
- формування уявлень про способи отримання та застосування інформації про природу;
- підвищення активності та формування мотивації учнів до пошуку знань шляхом використання інтерактивних форм роботи;
- оволодіння доступними способами пізнання предметів та явищ природи, набування досвіду різноманітних форм діяльності;
- формування практичних умінь і навичок поведінки в природі і соціальному середовищі, екологічної культури, здорового способу життя;
- розвиток пізнавальних, дослідницьких, творчих, комунікативних здібностей, застосування засвоєних знань і навичок у повсякденному житті;
- розвиток і корекція пізнавальної і емоційно-вольової сфери учнів, активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування;
- підвищення рівня готовності учнів до засвоєння природничо-географічного матеріалу в наступних класах.

Модельна навчальна програма розроблена з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Зміст програми має корекційне спрямування, що передбачає використання спеціальних методів і прийомів та організаційних форм навчання (індивідуально-диференційований підхід). Ефективність засвоєння природничого матеріалу дітьми із порушеннями інтелектуального розвитку досягається за допомогою прийомів порівняння, співставлення подібних понять, явищ, визначення спільного і відмінного; за допомогою методів, які використовуються природничими науками: проведення спостережень, дослідів, практичних

робіт, демонстрації натуральних об'єктів, екскурсій. Навчальний матеріал має практичне спрямування, що забезпечує можливості використання учнями набутих уявлень і понять як на уроках, так і у повсякденному житті.

Структура інтегрованого курсу будується на основі лінійного та спірально-концентричного принципу, що передбачає поступове поглиблення та розширення знань та повторення теоретичного і практичного матеріалу з метою усвідомлення та узагальнення сутності явищ і процесів відповідно до вікових та пізнавальних особливостей учнів.

Добір навчального матеріалу здійснено відповідно до пізнавальних можливостей здобувачів освіти 5-6 класів із порушеннями інтелектуального розвитку з урахуванням загально дидактичних принципів навчання, а також, *принципу достатності* навчального матеріалу для формування у дітей уявлень про навколишній світ, усвідомлення своєї належності до природи, розуміння сутності об'єктів живої та неживої природи, зв'язків між природою та трудовою діяльністю людини; та *принципу доступності* матеріалу для сприймання та засвоєння дітьми із порушеннями інтелектуального розвитку.

Наскрізним для всього курсу є питання охорони природи. Зміст програми складено таким чином, що надає можливості здобувачам освіти усвідомити тісний зв'язок життя людини з природою, необхідність оберігати природу приумножувати її багатства. Не розкриваючи поняття про біологічну рівновагу в природі, дітям надаються уявлення про те, що загибель одного природного об'єкта може привести до загибелі інших.

Структура інтегрованого курсу в 5 класі представлена такими розділами:

1. Вчимося досліджувати природу.
2. Вивчаємо неживу природу.
3. Дізнаємось про нашу планету та Всесвіт.
4. Вивчаємо живу природу. Рослинний світ.
5. Вивчаємо живу природу. Тваринний світ.
6. Пізнаємо себе.
7. Вчимося зберігати природу.

Зміст програми 6 класу, згідно спірального принципу, спрямований на розширення та поглиблення знань і навичок, набутих у 5 класі, на подальше формування ключових компетентностей.

1.

Програму складено за табличною структурою, що складається з чотирьох колонок.

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно- розвиткової роботи
--	----------------------------------	-------------------------------------	---

У колонці «Пропонований зміст інтегрованого курсу» подано перелік базових знань, необхідних для досягнення очікуваних результатів навчання. Пропонований зміст і послідовність його викладання в навчальній програмі може бути змінено вчителем. Більшість понять програми є наскрізними, їх розкриватимуть упродовж всього періоду вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу».

У другій колонці наводяться орієнтовні види навчальної діяльності. Згідно вимогам Державного стандарту, це може бути колективна та індивідуальна діяльність, питання для спільного обговорення та інше. Тобто все, що сприяє досягненню очікуваних результатів у межах окремих тем, завдань, досліджень.

У третій колонці відповідно до дібраного змісту, наводяться орієнтовні навчальні досягнення учнів, тобто ті знання та вміння, якими учні мають оволодіти в результаті засвоєння навчального матеріалу. Це засвоєння теоретичних знань, сформованість практичних умінь, досвід елементарної дослідницької роботи. Основні види оцінювання: поточне (під час вивчення теми) та підсумкове (після закінчення розділу, або теми). Для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеню зміст навчання добирається індивідуально, навчальні досягнення оцінюються рівнями: початковий, середній, достатній.

У колонці «Спрямованість корекційно-розвиткової роботи» визначено напрями корекції та розвитку пізнавальної, сенсорної, особистісної сфери та мовленнєвої діяльності учнів, враховуючи конкретний матеріал змісту навчальної програми.

На вивчення змісту програми відводиться по 70 годин у п'ятому і шостому класах – 2 години на тиждень. Розподіл годин за темами здійснюється на розсуд вчителя, відповідно можливостей засвоєння того чи іншого матеріалу.

«Технології (обслуговуюча праця)»

Метою навчального предмету «Технології (обслуговуюча праця)» є підготовка здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку до самостійного життя; формування соціального досвіду та поведінки; підвищення самостійності; зниження залежності від оточуючих тощо.

Мета предмету «Технології» реалізується в таких завданнях:

підвищення рівня мотивації до навчання, вдосконалення трудових вмінь та навичок, закріплення корисних звичок (підготовка робочого місця, використання робочого одягу, самоконтролю тощо);

навчання різним методам роботи з папером, тканиною, природним матеріалом тощо; розвиток когнітивних навичок;

розвиток художнього смаку, творчих здібностей; формування трудової культури;

розвиток комунікативних навичок;

розвиток самозарадності в побуті, формування системного та критичного мислення, навичок безпечного та ощадливого використання технологій та матеріалів тощо.

Ціннісні орієнтири, на яких ґрунтується модельна початкова програма, визначені Державним стандартом, а саме:

визнання пріоритету інтересів здобувачів освіти, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні

мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;

створення умов для забезпечення гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту здобувача освіти;

становлення вільної особистості здобувача освіти, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;

створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;

утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії здобувачів освіти між собою та з дорослими;

формування у здобувачів освіти активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; відповідального ставлення до довкілля.

Модельна навчальна програма «Технології (обслуговуюча праця)» передбачає формування наскрізних в усіх ключових компетентностях умінь, а саме:

1) читати схеми, графічні зображення та інструкції з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану й очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників проєкту, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак об'єктів конструювання, винахідницьких ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях про об'єкт проєктування, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до результату проєктно-технологічної діяльності, технологічних процесів тощо;

5) у процесі проєктування виробу діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, доброзичесне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів технологічної діяльності, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання технічних, конструкторських або побутових проблем, активну участь у різних видах проєктної та технічної діяльності, їх

ініціювання, прагнення до лідерства, вміння брати на себе відповідальність за результат у роботі над проєктом;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні й неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків та наслідків;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми як техніко-технологічні протиріччя, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної проєктно-технологічної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Структура модельної навчальної програми предмета технології складається з трьох основних частин: вступної (пояснювальної записки для вчителя), основної, прикінцевої.

Основну частину програми подано у вигляді таблиці, яка охоплює такі складники:

- 1) пропонуваній зміст навчального предмета;
- 2) види навчальної діяльності;
- 3) очікувані результати навчання;
- 4) спрямованість корекційно-розвиткової роботи.

Розроблена модельна навчальна програма складається з семи основних розділів:

1. Гігієна та здоров'я.
2. Догляд за одягом та взуттям.

3. Технологія благоустрою й озеленення приміщень і територій.
4. Технологія ручної обробки матеріалів.
5. Технологія машинної обробки матеріалів.
6. Технологія благоустрою житлових приміщень та догляду за ними.
7. Раціональне ведення домашнього господарства

Наявність **варіативної** частини програми створює сприятливі умови для здійснення практичної діяльності здобувачів освіти відповідно до їх нахилів, бажань, навчально-матеріальної бази, регіональних традицій тощо. Зміст запропонованих програмою варіативних модулів передбачає можливість органічного поєднання зі змістом розділу «Технологія ручної обробки матеріалів» інваріантної частини програми.

При вивченні навчального матеріалу розділів (модулів) здобувачі освіти отримують основні техніко-технологічні відомості з обраного виду праці та початкові вміння з технології виробництва виробів, які можуть закріплювати самостійно у позаурочні години. У процесі навчання здобувачів освіти знайомлять з історією розвитку художнього промислу, використанням його в побуті, формують естетичні смаки, розвивають творчі здібності. Також школярі мають можливість удосконалювати та розширювати одержані знання та практичні уміння з матеріалознавства, технології оздоблення швейних виробів, моделювання готових виробів, технології догляду за житлом, приміщенням та гігієна людини.

Наведені у програмі вироби є орієнтовними. Вони розраховані на здобувачів освіти з достатніми навчальними можливостями. Учитель може замінити їх іншими, більш легкими для виконання. Для слабкого контингенту дітей пропонується індивідуальний підбір об'єктів роботи.

Очікувані результати навчання.

У результаті вивчення предмету «Технології (обслуговуюча праця)» здобувачі освіти мають опанувати безпечні методи роботи з інструментами, електричними приладами; здобути технічні знання та навички в галузі обробки текстильних матеріалів, виготовлення та художнього оздоблення виробів; навчитися вести домашнє господарство; ознайомитися з основними професіями харчової та легкої промисловості. У процесі виконання програми «Технології (обслуговуюча праця)» має розвиватися технічне та художнє мислення, творчі здібності особистості, формуватися екологічний світогляд, навички спілкування тощо.

Досягнення здобувачами освіти очікуваних результатів навчання відбувається у послідовності, яку вчитель визначає спільно з учнівським колективом з огляду на запланований продукт. Добір навчального матеріалу та його вивчення слід здійснювати у роботі зі здобувачами освіти диференційовано – з урахуванням їх індивідуальних особливостей і здібностей.

Враховуючи потреби школярів із порушеннями інтелектуального розвитку, його сім'ї та суспільства, досягнення педагогічної науки, навчальний матеріал програми обраний з урахуванням наступних положень:

поширеність досліджуваних технологій у сфері виробництва, сервісу та домогосподарства та відображення сучасних науково-технічних досягнень;

здатність засвоїти матеріал;

включення школярів у різноманітні заходи, які мають практичну спрямованість;

можливість когнітивного, інтелектуального, творчого, духовного та морального, естетичного та фізичного розвитку здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку.

Кожен розділ програми включає в себе основну теоретичну інформацію, практичну роботу та рекомендовані праці.

Основними формами та методами навчання за програмою «Технології (обслуговуюча праця)» є бесіди, практичні роботи, проєкти, сюжетно-рольові та дидактичні ігри. При навчанні за даною модельною навчальною програмою потрібно спиратися на наочні приклади, використовувати технологічні картки, приділяти увагу повторенню. Широкий спектр діяльності та матеріалів для роботи дозволяє розкрити індивідуальні здібності здобувачів освіти.

Зміст модельної навчальної програми «Технології (обслуговуюча праця)» забезпечує формування технічного світогляду, закріплення на практиці знань про технологічну діяльність, спираючись на закони та закономірності розвитку природи, суспільства, виробництва і людини, створює сприятливі умови для професійного самовизначення здобувачів освіти, обґрунтованого вибору професії з урахуванням власних здібностей, фізичних можливостей, уподобань і інтересів, сприяє розвитку технічної творчості та конструкторських здібностей, становленню морально-вольових якостей, культури праці.

Дана модельна навчальна програма:

– передбачає досягнення очікуваних результатів навчального предмету;

- визначає зміст і види навчальної діяльності здобувачів освіти;
- ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах;
- охоплює формування ключових компетентностей;
- формує пізнавальну діяльність особи в цілому;
- підвищує рівень соціальної компетентності;
- розширює уявлення про професії;
- сприяє розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в декоративно-ужитковому мистецтві;
- передбачає вироблення навичок раціонального використання та безпечного застосування традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів;
- розвиває навички екологічної культури;
- передбачає отримання трудових навичок, які допоможуть надалі успішно адаптуватися в суспільстві.

У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального розділу. Причому зміст указаний таким чином, що кожний учитель/вчителька, які обрали цей варіант програми, легко зможе адаптувати її під особливості своєї роботи.

ШВЕЙНА СПРАВА

Пояснювальна записка

Професійно-трудове навчання в спеціальній школі для розумово відсталих дітей спрямоване на забезпечення підготовки учнів до самостійного виконання різних видів робіт в умовах державних і приватних підприємствах та у власному побуті. Передбачає підготовку учнів до подальшого навчання у професійно – технічних навчальних закладах для здобуття професії «кравець», «вишивальниця».

Підготовка школярів до самостійного виконання різних видів робіт з швейної справи відбувається у процесі формування в учнів доступних технічних та технологічних знань з предмета; навчання прийомів праці (технології обробки та з'єднання деталей швейних виробів ручним і машинним способами); виховання у школярів необхідних якостей особистості (відповідальність, сумлінність, бережливість та ін.); розвитку загальнотрудових умінь (орієнтування у способі виконання практичного завдання, планування послідовності дій та здійснення самоконтролю).

Професійно - трудова підготовка розумово відсталих школярів починається з 5-го класу і має чітко виражені етапи – опанування основ професії (5-9 класи) та спеціалізація (удосконалення трудових умінь) (10 клас), які відповідають періодам шкільного навчання.

У 5-9 класах школярі вивчають загальний курс швейної справи, знайомляться з основами технології обробки деталей та їх з'єднання, тобто опановують окремі технологічні операції та виготовлення виробів в цілому, одержують знання про етапи його виготовлення, починаючи від його проектування (побудова креслення) до остаточної обробки. Учні знайомляться з технічними і технологічними властивостями тканин та їх доцільним використанням, одержують інформацію про машини та пристрої, які використовують в швейному виробництві. Достатнє опанування цих знань і практичних умінь дає можливість учням, після закінчення 9 класу працювати на швейному виробництві, а також використовувати одержані знання і практичні вміння у власному побуті: самостійно виготовляти побутові вироби (торбинки, наволочки, рушники, простирадла, шити білизну, одяг), лагодити одяг і білизну, доцільно використовувати різну тканину, нитки, фурнітуру тощо.

Базові знання, які учні отримують за період професійної підготовки у 5-9 класах, дають можливість школярам удосконалювати одержані техніко-технологічні знання та практичні уміння, а також спеціалізуватися з більш вузької спеціальності у 10-класі на базі вузькопрофільного підприємства .

Програма із швейної справи складається з **інваріантної** (стабільної), обов'язкової для вивчення у кожному класі частини та її **варіативної складової**.

В **інваріантній частині** навчальної програми з швейної справи передбачено вивчення основ *машинознавства* (призначення і будова виробничих та побутових швейних машин), *матеріалознавства* (виробництво та властивості тканин рослинного, тваринного та штучного походження), та вивчення технології виготовлення *швейних виробів* за видами робіт: побудова креслення, обробка деталей та пошиття виробів. Кожний вид роботи представлений відповідними темами, розділами, у яких визначено об'єкт виготовлення учнями, техніко – технологічні відомості та практичні роботи. Об'єктами виготовлення є зразки стібків, швів, обробка зрізів чи зазначені вироби, які будуть виготовляти учні (наволочки, господарські сумки, тощо). Технічні або техніко – технологічні відомості містять інформацію про призначення об'єкту праці (стібків, швів, обшивок тощо), виробу: призначення, спосіб виконання, характеристика моделі, фасону, технологію виготовлення, оздоблення, відомості про тканину, а також правила безпечної праці з інструментами, машинами та електричними приладами. Практична робота визначає технологію обробки зрізів та з'єднання деталей виробу, послідовність виконання операцій і завдань, волого-теплову обробку.

З метою удосконалення професійних навичок та загальнотрудових умінь, починаючи з 5-го класу, після вивчення кількох тем програми передбачено спеціальні години на «практичне повторення» навчального матеріалу. Бюджет часу на практичне повторення, залежно від умов, які складаються у школі (матеріальна база, можливості учнів), та рівня опанування учнями попередніх тем, може бути використаний на доопрацювання або більш поглиблене вивчення теми.

Відомості з машинознавства (призначення та будова основних деталей швейної машини, підготовка машин до роботи, визначення та усунення деяких недоліків у роботі швейної машини та ін.) та практичні вміння учні одержують на спеціальних

уроках, а закріплення, повторення та удосконалення навиків здійснюється протягом навчального року. Відомості з матеріалознавства подаються на початку кожного навчального року, однак матеріал цього розділу повторюється в процесі вивчення всіх тем з технології виготовлення швейних виробів.

Формування в учнів знань, умінь та навичок усвідомленого дотримання правил безпечної праці має здійснюватися на кожному вступному занятті на початку навчального року, коли учнів знайомлять із загальними правилами безпеки при роботі з голкою, ножицями, праскою та на швейній машині. На наступних заняттях потрібно систематично нагадувати учням правила безпечного виконання кожної операції ручним чи машинним способами.

Змістом програми передбачено опанування учнями технології виготовлення швейного виробу, яка розпочинається із побудови креслення. Всі учні повинні знати мірки для побудови креслення швейних виробів, розмір одягу, уміти виготовляти креслення на одностельні вироби (серветка, косинка, наволочка, фартушок та ін.). Побудові креслення складних виробів вчитель знайомить всіх учнів, а будують креслення самостійно за інструкційною картою, лише учні з більшими навчальними можливостями. Учні повинні навчитися аналізувати готове креслення – уміти визначити контури деталей на ньому, знати назви ліній, співвідносити зрізи деталей виробу з контурними лініями креслень, вирізувати викрійку із готового креслення, розкласти деталі викрійки на тканині та викроювати деталі під наглядом учителя.

Навчання учнів моделюванню викрійок (прикладний спосіб) шляхом змінювання форми деталей, вирізу горловини, пройми, перенесення виточок, а також моделювання деталей спідниць, рукавів, коміра пропонується для збагачення уявлень школярів про створення різних фасонів швейних виробів та окремих деталей.

В процесі трудового навчання значну увагу необхідно приділяти розвитку у школярів загальнотрудових умінь: аналізу об'єкта діяльності щодо його призначення, матеріалу, засобів виготовлення (ручна чи машинна обробка), а також визначення форми, розміру, кількості деталей та способів їх з'єднання, оздоблення; плануванню послідовності власної діяльності та здійснення самоконтролю.

Одним із засобів забезпечення ефективності навчальної діяльності учнів на уроках праці є навчання школярів користуватися наочною опорою. У трудовому навчанні такою опорою є малюнки виробів та їх деталей, інструментів, трудових прийомів, а також креслення, ескізи, технологічні та інструкційні карти, натуральні вироби та їх зразки тощо.

Наявність **варіативної** частини програми створює сприятливі умови для здійснення практичної діяльності учнів відповідно до їх нахилів, бажань, навчально – матеріальної бази, регіональних традицій, тощо. Варіативна частина програми розрахована на 40 годин в кожному класі з 5 по 10 клас і може реалізуватися за будь-яким із запропонованих варіантів (модулів). Години, відведені на варіативну частину програми, можуть бути використані для більш поглибленого вивчення окремих розділів інваріантної частини або для ознайомлення та оволодіння технологіями зазначених видів декоративно-ужиткового мистецтва. Зміст запропонованих програмою варіативних модулів передбачає можливість органічного поєднання зі змістом інваріантної частини програми.

При вивченні навчального матеріалу модулів учні отримують основні техніко-технологічні відомості з обраного виду праці та початкові вміння, які можуть закріплювати самостійно у позаурочні години. У процесі навчання учнів знайомлять з історією розвитку художнього промислу, використанням його в побуті, формують естетичні смаки, розвивають творчі здібності. Також школярі мають можливість удосконалювати та розширювати одержані знання та практичні уміння з матеріалознавства, технології оздоблення швейних виробів, моделювання готових виробів, виготовлення яких може передбачати різні техніки виконання (шиття, вишивання, плетіння гачком, в'язання тощо), вдосконалювати навички використання інструментів та матеріалів, що є переважно спільними при засвоєнні навчального матеріалу, передбаченого програмою.

Використання варіативних модулів може здійснюватися у рекомендований програмою спосіб або на вибір вчителя.

Наведені у програмі вироби є орієнтовними. Вони розраховані на учнів з більшими навчальними можливостями. Вчитель може замінити їх іншими, більш легкими для виконання. Для слабкого контингенту дітей пропонується індивідуальний підбір об'єктів роботи.

Розподіл годин у програмі є орієнтовним. Учитель може самостійно змінювати кількість годин, відведених на вивчення тієї чи іншої теми.

Резерв годин може бути використаний вчителем на власний розсуд для організації різноманітних форм навчальної діяльності: екскурсій, практичної діяльності учнів, роботи з додатковими джерелами інформації, корекції та узагальнення знань.

Інформатика

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Мета модельної навчальної програми з інформатики для 5-6 класів спрямована на формування у здобувачів освіти інформатичної компетентності, реалізацію загальних цілей освітньої галузі.

Метою інформатичної освітньої галузі є розвиток особистості здобувача освіти здатного критично мислити, безпечно й відповідально діяти в інформаційному просторі та суспільстві, використовувати цифрові інструменти та технології для розв'язання освітніх та життєвих проблем, творчого самовираження, забезпечення власного і суспільного добробуту.

Відповідно до окресленої мети головними завданнями модельної навчальної програми з інформатики є:

- розвиток особистості здобувача освіти як грамотного, впевненого та креативного користувача інформаційними технологіями;
- розвиток уміння критично оцінювати та застосовувати інформаційні технології (включаючи нові та незнайомі технології), відповідально, спільно та ефективно вирішуючи проблеми;
- розвиток вміння аналізувати проблеми в цифровому середовищі;
- розвиток відповідального використання інформаційних технологій у повсякденному житті, захисту власного інформаційного простору, дотримання норм соціальної, міжкультурної та міжособистісної взаємодії.
- розвиток умінь презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

У курсі інформатичної освіти відповідно до окресленої мети та сформульованих завдань були визначені такі **змістові лінії**:

5 клас «Основи комп'ютерної грамотності»:

Інформація. Дії з інформацією.

Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією.

Об'єкт. Властивості об'єкта.

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти.

Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Їх використання.

Лінійні алгоритми.

6 клас «Інформаційна грамотність, вміння працювати з даними»:

Використання базового комп'ютерного забезпечення. Інформація. Дії з інформацією.

Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією.

Об'єкт. Властивості об'єкта.

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти.

Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Їх використання.

Лінійні алгоритми.

Означені змістові лінії передбачають інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми предметами через розв'язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів мультикультурних уявлень. Це дає можливість працювати над цікавими проєктами зі здобувачами освіти, які потребують використання здобутих на інших предметах знань з одночасним застосуванням компетенцій роботи з інформацією. Колаборація з освітніми галузями значно підвищує ефективність роботи над побудовою інформаційних моделей, опановуванням навичок роботи в мережі, розвитком компетенції роботи з текстовими редакторами.

Така побудова змісту інформатичної галузі в 5-6 класах дозволить здобувачам освіти поглиблювати знання з відповідних тем у 7-10 (11) класах, використовуючи спіральний підхід.

Цифрова грамотність сьогодні – це не лише вміння користуватися комп'ютером, це також вміння працювати в команді та взаємодіяти за допомогою інформаційних технологій.

Головні аспекти даної модельної навчальної програми:

- зміст навчальної програми та представлені ресурси відповідають віковим особливостям здобувачів освіти;
- програма розроблена для здобувачів освіти 5-6 класів з урахуванням особливостей їх фізичного та психічного розвитку;
- програма побудована з використанням спіральної методики навчання, а саме: здобувачі освіти повторюють матеріал на різних рівнях, щороку все більше поглиблюючи отримані знання через підвищення рівня сформованості предметних та ключових компетентностей;
- програма сприяє формуванню вміння працювати в команді, розвитку креативності, критичного мислення та комунікації;
- програма відповідає рамкам цифрової компетентності для громадян України 2021, що адаптовані Міністерством цифрової трансформації згідно з рекомендаціями у сфері цифрових компетентностей від європейських та міжнародних

інституцій від березня 2021 року (DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens).

Для 5 класу сферою компетентностей є «Основи комп'ютерної грамотності», а для 6 класу сферою компетентностей є «Інформаційна грамотність, уміння працювати з даними» для їх реалізації рекомендовано використання:

- ☐ комп'ютерних та мобільних пристроїв;
- ☐ базового комп'ютерного забезпечення;
- ☐ застосунків та прикладного програмного забезпечення;
- ☐ інтернету та онлайн застосунків;
- ☐ управління цифровою ідентичністю.

Програма розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, зокрема:

- охоплює компетентнісний потенціал інформатичної освітньої галузі та побудована на ключових компетентностях, що вказані в додатку 13 Державного стандарту базової середньої освіти.

Музичне мистецтво

5 клас

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з **музичного мистецтва** для 5-8 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих учнів розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та ґрунтується на положеннях Концепції державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами. Програма враховує національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку музичної культури в Україні та за її межами. В ній передбачено формування у школярів ключових компетентностей, основою формування яких є опанування учнями предметних компетенцій – нормативно закріплених результатів навчання, які охоплюють знання, уміння, навички, засвоєні способи діяльності, прояви емоційно-ціннісних ставлень.

Програма ґрунтується на **принципах**:

- 1) *єдності* національного та загальнолюдського аспектів змісту музичної освіти, що забезпечує орієнтацію навчального матеріалу на цінності української національної музичної культури та світову музичну класику;
- 2) *взаємодії* компонентів соціального досвіду людини – емоційно-ціннісного ставлення, музичних знань, умінь і компетенцій, творчості, спілкування;
- 3) *неперервності і наступності* завдань і змісту музичної освіти у початковій та основній школі;
- 4) *варіативності* – націленості змісту програми на творчість учителя, його професійну компетентність, здатність самостійно застосовувати орієнтовний музичний матеріал і в разі необхідності змінювати його в межах запропонованої структури;

5) *поліхудожності*, що реалізується через встановлення об'єктивно існуючих зв'язків між музикою та іншими видами мистецтв.

Метою загальної музичної освіти в основній загальноосвітній школі для розумово відсталих учнів школі є особистісний розвиток учня і збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва і музично-практичної діяльності, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному розвитку.

Загальна мета конкретизується в основних і специфічних **корекційно-розвивальних завданнях**, які спрямовані на формування освітніх компетенцій:

- формування культури почуттів, збагачення емоційно-естетичного досвіду, розвиток універсальних якостей особистості (загальнокультурна компетенція);
- розвиток пізнавальної діяльності в процесі опанування вокально-хоровими вміннями та навичками – здатності керуватися набутими музичними знаннями та вміннями у процесі музичної діяльності; розвиток моторно-рухової сфери учнів (предметна компетенція та компетенція особистісного самовдосконалення);
- формування здатності сприймати та інтерпретувати музичні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, судження, оцінки (комунікативна компетенція);
- формування уявлень про сутність, види та жанри музичного мистецтва, особливості його інтонаційно-образної мови, розвиток різних функцій мовлення в процесі засвоєння основних музичних понять та відповідної термінології – пізнання навколишнього світу засобами музичного мистецтва (інформаційна та навчально-пізнавальна компетенції);
- розвиток емоційно-естетичного ставлення до творів музики, формування музичних інтересів, потреб, загальних і музичних здібностей, творчого потенціалу особистості (ціннісно-сенсова компетенція);

- виховання основних моральних та комунікативних якостей особистості, формування національної свідомості в процесі розуміння учнями зв'язків музики з іншими видами мистецтва, з природним і культурним середовищем життєдіяльності людини (загальнопредметна та загальнокультурна компетенції).

Характеристика структури навчальної програми

Програма реалізує домінантну змістову лінію «Музичне мистецтво» Державного стандарту і включає такі основні змістові блоки:

- 1) художньо-естетичне сприймання музики українських і зарубіжних композиторів у широкому діапазоні її видів, жанрів і форм (народної і професійної; хорової, симфонічної, вокальної, інструментальної, вокально-інструментальної тощо) та інтерпретація інтонаційно-образного змісту прослуханих творів у процесі колективних обговорень і дискусій;
- 2) набуття вокально-хорових навичок у процесі виконання пісень (народних і композиторських (класичних і сучасних)); спів із супроводом та без нього;
- 3) елементи гри на музичних інструментах (ритмічний супровід до пісень тощо);
- 4) елементи імпровізації (вокальної, інструментальної, ритмічної, пластичної); застосування музики як засобу комунікації та творчого самовираження особистості;
- 5) практичне засвоєння основних музичних понять та необхідної музичної термінології, усвідомлення особливостей музичної мови, специфіки вираження художньої інформації в музиці;
- 6) опанування музики у зв'язках із іншими видами мистецтва для розуміння специфіки її образної мови та загальних закономірностей художнього відображення дійсності та внутрішнього світу людини у мистецтві.

Структурними особливостями програми є розподіл змісту на теми розділів і семестрів. Передбачено впровадження монотематичних уроків, присвячених творчості окремого видатного композитора або його відомого твору.

Відповідно до дібраного змісту навчання музики подаються державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а саме їхні **навчальні досягнення**, тобто ті знання та уміння, якими вони мають опанувати в результаті засвоєння навчального матеріалу.

Для дітей з помірною розумовою відсталістю зміст навчання добирається індивідуально, навчальні досягнення виокремлено під спеціальним позначенням - *.

Тематична структура програми

Клас	Кількість годин
5 клас. Музика і світ	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика народів України.	16
Тема 2. Музика народів світу.	19
6 клас. Музика і духовний світ людини	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика і мистецтво слова.	16
Тема 2. Музика і візуальні образи.	19
7 клас. Палітра музичних образів	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Образний зміст музики.	16
Тема 2. Музика XVI- XVIII століття.	19

8 клас. Музичне мистецтво і сучасність	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика XIX- XX століття.	16
Тема 2. Сучасна музика.	19

Музичне мистецтво має стати відкритою інтонаційно-образною моделлю входження дитини у світ культури не лише завдяки його пізнанню, але й індивідуальному емоційному переживанню. Щоб зняти існуючі бар'єри у спілкуванні учнів з музикою, поряд із оновленням змісту освіти необхідно змінити педагогічні технології з інформативних на діалогічні, спрямовані на підвищення духовно-творчого потенціалу навчально-виховного процесу. Пріоритетною має стати діалогова стратегія педагогічної взаємодії (діалог з митцем, внутрішній діалог), забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням музичною діяльністю.

Інтерпретація музичних творів передбачає пошук учнями в музиці особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світові.

Таким чином, організаційно-методична система викладання музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих учнів має спрямовуватися на розвиток таких якостей учнів, як самостійність, активність, забезпечувати умови для їх самореалізації та духовно-естетичного розвитку.

Під час опанування музичного мистецтва активізується потенціал внутрішньої предметної інтеграції елементів змісту, а також зв'язки музики з усіма предметами й курсами, які входять до освітньої галузі «Естетична культура» та споріднених гуманітарних освітніх галузей (мова, література, історія, етика тощо).

Перелік творів для сприймання та виконання є орієнтовним. Його можна змінювати, використовуючи варіативний та етнорегіональний матеріал (у межах 30%).

Під час поурочного розподілу тематичного змісту передбачено резервний час, який може використовуватися для проведення узагальнюючих уроків, зокрема, уроків-концертів, тематичної атестації тощо.

Основним видом домашніх завдань з предмета мають бути завдання на слухання та інтерпретацію музики в оточуючому культурному середовищі.

Основні напрями корекційно-розвивальної роботи вчителя, відображені у третій колонці програми, і передбачають пізнавальний, мовленнєвий, сенсомоторний та особистісний розвиток учня у процесі вивчення розділів і тем. У процесі засвоєння навчального матеріалу передбачається максимально можливе формування визначених умінь, враховуючи особливості та можливості розвитку учнів. Всі напрями корекційно-розвивальної роботи взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Базова програма передбачає свободу творчості вчителя й можливості вибору сучасних педагогічних методик. Тому у варіативних авторських концепціях назви навчальних тем, порядок та обсяг їх подання можуть бути іншими (за умови відповідності Державному стандарту). При цьому вчитель може додавати або самостійно добирати інші музичні твори для сприймання, виконання та музикування з урахуванням сучасних напрацювань тощо.

З метою реалізації завдань навчальної програми з музичного мистецтва та їх доповнення щодо посилення практичної спрямованості навчально-виховного процесу доцільно організовувати відвідування музичних театрів, філармоній, концертних залів, літературних та художніх музеїв; вивчення і відтворення елементів народних обрядових свят з урахуванням регіональних особливостей, умов та місцевих традицій.

Образотворче мистецтво

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Тематична структура програми

Клас	Тематика курсу	Тема	Кількість годин	Резервний час
5-й клас	У майстернях художників	Декоративне малювання. Малювання з натури. Тематичне малювання. Бесіди з образотворчого мистецтва.	8 9 9 6	3
6-й клас	Мій мальовничий рідний край	Декоративне малювання. Малювання з натури. Тематичне малювання. Бесіди з образотворчого мистецтва.	8 1 8 5	3
7-й клас	Світ почуттів у мистецтві	Декоративне малювання. Малювання з натури. Тематичне малювання. Бесіди з образотворчого мистецтва.	8 1 0 8 6	3
8-й клас	Чарівна сила мистецтва. Художній образ	Декоративне малювання. Малювання з натури. Тематичне малювання. Бесіди з образотворчого мистецтва.	8 9 9 6	3

Характеристика структури та змісту *модельної програми з фізичної культури (5-6 класи)* та особливості його реалізації

Відповідно до окреслених завдань, у курсі фізичної культури (5-6 класи) у змісті програми виокремлено дві складові: **інваріантний модуль** (Теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка) та **варіативні модулі** (Гімнастика, легка атлетика, баскетбол, футбол, бадмінтон, рухливі ігри, волейбол, настільний теніс та степ-аеробіка).

Кожен із перерахованих розділів включає деякі теоретичні відомості та матеріал для практичної підготовки здобувачів освіти.

Структура модельної програми з фізичної культури в 5-6 класах розрахована 3 години на тиждень.

Курс фізичної культури в 5 класі передбачає гармонійний фізичний розвиток особистості здобувачів освіти; формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ, як одного з головних чинників здорового способу життя; освоєння знань, розуміння сутності руху, формування позитивного ставлення до рухової активності, свідомого ставлення до тренувальних і оздоровчих ефектів вправ – значення рухової активності, які обумовлюють прагнення і здатність займатися різними варіативними модулями та видами рухової активності протягом життя, формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку; забезпечення індивідуального вибору рухової активності, формування запасу рухових вмінь та навичок, необхідних у повсякденному житті, формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою і елементами фізкультурно-спортивної діяльності; забезпечення протягом навчального року наскрізного розвитку фізичних якостей здобувачів освіти, забезпечення для кожного оптимального фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму; розвиток комунікативних компетентностей та соціалізація здобувачів освіти у процесі фізичного виховання, формування адекватної позитивної самооцінки; застосування гендерного підходу у виборі елементів виду фізкультурно-спортивної діяльності чи рухової активності; забезпечення безпеки під час занять фізичною культурою; ігрова спрямованість та забезпечення високої рухової активності уроку.

У шостому класі продовжується і поглиблюється опрацювання здобувачами освіти програмних напрямів для 5 класу. Ця частина курсу спрямована більшою мірою на отримання теоретичних знань і практичних навичок, які обумовлюють прагнення і здатність займатися різними видами рухової активності та спорту протягом життя; формування здорового способу життя; формування адекватної позитивної самооцінки; формування

організаційних здібностей, дисциплінованості та співпраці в рамках групи, класу, команди; широке використання інтегрованого підходу до засвоєння знань, розуміння сутності руху, формування позитивного ставлення до рухової активності, свідомого ставлення здобувачів освіти до тренувальних і оздоровчих ефектів вправ – значення рухової активності. Наступність у навчанні фізичної культури зберігається також у вимогах програми до очікуваних результатів навчання.

Навчальний матеріал структурований таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати інтегровані, міжпредметні (із предметами соціальної та здоров'язбережувальної галузі) та міжгалузеві зв'язки (з громадянською та історичною, природничою, мовно-літературною та іншими освітніми галузями).

Програми корекційно – розвиткової роботи

Лікувальна фізкультура

Пояснювальна записка

Лікувальна фізкультура (ЛФК) призначена для оптимізації реалізації найважливіших корекційно-розвивальних завдань навчальної програми «Фізична культура» визначеною групою учнів у певний час. Завдання лікувальної фізкультури визначаються нагальними потребами учнів середнього та старшого шкільного віку: для різних учнів будуть розбіжними домінуючі корекційно-розвивальні завдання в один і той самий період навчання. Тому важливо відповідально підійти до вибору та реалізації напрямів, підбору засобів та методів лікувальної фізкультури.

Основною *метою* предмету «Лікувальна фізкультура» є: гармонізація психофізичного розвитку учнів, корекція його порушень і створення передумов соціальної адаптації школярів.

Мета реалізується вирішенням наступних взаємопов'язаних *завдань*:

1. Основних:

1.1. Розвиток координаційних здібностей.

1.2. Корекція психоемоційного стану та психофізичного напруження.

1.3. Розвиток правильного локомоторного стереотипу та корекція основних видів локомоції дитини (ходьби, бігу).

2. Супутніх:

2.1. Профілактика та корекція порушень серцево-судинної системи:

- корекція стану після гострого захворювання;
- корекція захворювань органів серцево-судинної системи.

2.2. Профілактика та корекція порушень органів дихання:

- формування навички правильного дихання в спокої та під час виконання фізичних вправ;
- корекція стану після гострого респіраторного захворювання;
- корекція захворювань органів дихання.

2.3. Профілактика послаблення зору та корекція розладів зору.

2.4. Профілактика та корекція порушень нервової системи.

2.5. Профілактика та корекція порушень опорно-рухового апарату:

- формування правильної постави та її корекція;
- корекція сколіозу, кіфозу;
- корекція плоскостопості;
- корекція стану після травм опорно-рухового апарату.

2.6. Профілактика та корекція захворювань видільної системи.

2.7. Профілактика та корекція порушень імунної системи:

- корекція стану після гострого соматичного захворювання;
- корекція порушень імунної системи.

2.8. Профілактика та корекція захворювань органів травлення.

2.9. Профілактика та корекція порушень обміну речовин і захворювань залоз внутрішньої секреції:

- корекція наслідків цукрового діабету;
- профілактика та корекція ожиріння.

Зміст завдань розроблено з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей з легкою та з помірною розумовою відсталістю та розповсюдженої нозології захворювань дітей зазначеної категорії. Під час реалізації представлених завдань обов'язково здійснюються й інші, а саме: оздоровчі, освітні, розвивальні, корекційні, виховні. Але акцент – саме на визначених завданнях. У зв'язку з тим, що кожен учень має свою динаміку та потенційні можливості розвитку, втілення завдань корекційно-розвиткової програми залежить від відповідності комплексу використаних засобів адаптивного фізичного виховання та дотримання гігієнічних принципів при організації навчального процесу індивідуальним особливостям психофізичного розвитку школярів.

Засобами лікувальної фізкультури є фізичні вправи (основний засіб), гігієнічні та природні чинники:

- фізичні вправи: гімнастичні, спортивно-прикладні (легкоатлетичні) вправи та ігри;
- гігієнічні чинники: дотримання гігієни тіла, рухової активності та відпочинку тощо;

- природні чинники: сонячне опромінення в процесі ЛФК та сонячні ванни як чинник загартування; аерація під час занять та повітряні ванни як чинник загартування; загальні та часткові обтирання.

Природні та гігієнічні чинники застосовуються як самостійно, так і з метою оптимізації впливу фізичних вправ на організм учня. Важливість забезпечення оптимальних санітарно-гігієнічних умов проведення занять з ЛФК пов'язана з чутливістю дитячого організму до впливу чинників довкілля. Підвищення вологості, вмісту бактерій та температури повітря; збільшення вмісту органічних речовин і погіршення іонного складу повітря приміщення, зміна рівня освітлення сприяють погіршенню психоемоційного стану школярів, їх самопочуття та як фізичної, так і інтелектуальної працездатності. З метою оптимізації корекційно-розвивального впливу засобів ЛФК використовуються рекомендовані лікарем тренажери та тренажерні пристрої адаптивної фізичної культури.

Специфіка предмету зумовлена особливостями психофізичного розвитку дітей, викликаними враженням центральної нервової системи, різними ступенями інтелектуальної недостатності (як легкої, так і помірної). Процес навчання ускладнюється наявністю крім основних, інших вад: порушення опорно-рухового апарату, зниження зору, порушення мови та мовлення, наявність психопатоподібних станів тощо. Такі поєднання ведуть до ще більш вираженої своєрідності психофізичного розвитку учнів.

У представленій програмі рекомендації для дітей з помірною розумовою відсталістю виділені зірочкою (*). Психофізіологічні можливості дітей з помірною розумовою відсталістю суттєво обмежені, але при забезпеченні належних педагогічних умов позитивна динаміка корекційно-розвивального впливу може бути досягнута. Під педагогічними умовами мається на увазі наявність позитивного для учня оточення, науково-обґрунтованих програм, відповідного методичного та кадрового забезпечення спеціальної загальноосвітньої школи, адекватних методів та прийомів корекційно-спрямованого навчально-виховного процесу.

Лікувальна фізкультура проводиться інструктором з ЛФК (інструктором з фізкультури, вчителем з фізичної культури) згідно з відповідною корекційно-розвитковою програмою та типовим навчальним планом із урахуванням індивідуальних особливостей психофізичного розвитку дитини під лікарсько-педагогічним контролем.

Типовим навчальним планом¹ передбачено проведення двох занять з ЛФК на тиждень (можливий вибір між ЛФК чи ритмікою) (5-7 класи)²; одного заняття з ЛФК на тиждень(8-10 класи)³. Однак, для досягнення терапевтичного ефекту виконання корекційно-розвивальних вправ доцільним є проведення лікувальної фізкультури не менше трьох разів на тиждень (це можливо, наприклад, при проведенні ще одного заняття за рахунок секційних або гурткових).

Корекційно-розвиткові заняття з лікувальної фізкультури відвідують усі школярі (основної, підготовчої і спеціальної медичної груп), за винятком учнів, звільнених лікарем за станом здоров'я. Такі заняття можуть проводитися групами та індивідуально за спеціально розробленими індивідуальними комплексами вправ з урахуванням форм і ступеня важкості захворювання дітей, відповідно до рекомендацій лікаря.

Корекційно-розвивальна спрямованість навчально-виховного процесу визначається наявністю індивідуальних психофізичних порушень дітей. Особливого значення індивідуальний і диференційований підхід набуває при роботі з підготовчою та спеціальною групами. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу особливо важлива в роботі з учнями спеціальної медичної групи. При цьому необхідним є дотримання індивідуальних медико-педагогічних протипоказань і рекомендацій розробки комплексів корекційно-розвивальних вправ, враховуючи можливість індивідуального контролю та регулювання навантаження. В процесі проведення корекційно-розвивальної роботи педагог повинен орієнтуватись на стан здоров'я кожного учня, беручи до уваги висновки медичних оглядів.

Структура програми включає три взаємопов'язані складові навчального процесу:

- зміст навчального матеріалу;
- ймовірні очікувані результати розвитку учнів;
- спрямованість корекційно-розвивальної роботи.

Програма складається з двох частин.

¹Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 № 1/9-296 «Про структуру 2016/2017 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів»

² Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.04.2014 № 504 «Про затвердження Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»

³ Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.04.2015 № 416 «Про внесення змін до Наказу Міністерства освіти і науки України від 26.08.2008 р. № 778»

У **першу частину програми** включено зміст навчального матеріалу, щоскладається з наступних *розділів*: «Гімнастичні вправи», «Легкоатлетичні вправи», «Ігри». З метою розвитку мотивації учнів до занять лікувальною фізкультурою, полегшенню формування фізкультурно-оздоровчих понять на початку кожного розділу подано «Теоретичні відомості». Відомості, одержані учнями в початковій школі, розвиваються та вдосконалюються в наступних класах.

У **другій частині програми** викладено додатки. До додатків увійшли орієнтовні корекційно-розвивальні вправи та приклади комплексів фізичних вправ і рухливих ігор, які потребують роз'яснення чи детального опису.

Орієнтовна сітка розподілу навчальних годин

Розділи програмного матеріалу	5-й клас
<i>Гімнастичні вправи</i>	24
<i>Легкоатлетичні вправи</i>	20
<i>Ігри</i>	26
<i>Всього годин</i>	70

У змісті програми надається новий навчальний матеріал. Повторення, закріплення, вдосконалення та ускладнення рухових навичок – не тільки протягом навчального року, а й у наступних класах. Важливо, щоб усі вправи, що

використовуються на занятті з ЛФК, знаходились уstadії сформованої навички (III чи IV-ий етапи формування рухової навички):були попередньо розучені на уроках фізичної культури (учні основної і підготовчої груп – згідно навчальної програми відповідного класу;учні, що відносяться до спеціальної медичної групи – згідно навчальної програми для спеціальної медичної групи відповідного класу).

Програма не встановлює чітко визначеної кількості годин для вивчення тих чи інших розділів, але під час планування потрібно переважну частину часу приділяти засвоєнню пріоритетного матеріалу та його повторенню. Підкреслимо, вчитель має вносити корективи до розподілу годин та змісту занять з огляду на індивідуальні психофізичні особливості учнів. При цьому важливо забезпечити медико-педагогічне спостереження: як контроль виконання рухових дій, так і контроль і оперативне регулювання фізичного навантаження всіх підлітків згідно їх індивідуальним можливостям, що набуває особливого значення при роботі з учнями підготовчої і спеціальної медичних груп.

До фізкультурного обладнання, що використовується в процесі занять з ЛФК, висуваються педагогічні, естетичні та гігієнічні вимоги. Підбір обладнання визначається відповідністю програмним завданням. Розмір і вага реманенту повинні відповідати віковим, гендерним і індивідуальним особливостям школярів, його кількість визначається з розрахунку активної участі всіх дітей у процесі заняття, що, в комплексі з іншими заходами, сприяє безпеці використання фізкультурного обладнання.

На заняттях з ЛФК спілкування відбувається як словесною, так і жестовою мовою, а також, використовуючи піктограми. Для всебічності мовленнєвого розвитку широко використовуються картки (таблички) з відповідним словом, мультимедійні засоби. У контексті ідеї соціалізації дітей з легкою та з помірною розумовою відсталістю особлива роль надається розвитку як вербальної, так і невербальної їх комунікації. Головне при цьому – задіяти всі існуючі можливості для спілкування.

З метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу змістом програми передбачено час на проведення коригуючих і розвивальних рухливих ігор, що включають елементи попередньо розучених загальнорозвиваючих, коригуючих і спортивно-прикладних вправ. Це сприяє зменшенню рівня навантаження, стомлюваності учнів; підвищенню рівня сприйняття ними навчального матеріалу, інтелектуальної та фізичної працездатності школярів під час заняття з ЛФК.

Для корекції психоемоційного стану учнів важливим є застосування дихальної, кистьової та пальчикової гімнастики, елементів масажу / самомасажу, музикотерапії та кольоротерапії (наприклад, при використанні фітбол-гімнастики).

Для поліпшення сприйняття навчального матеріалу широко застосовуються наочні засоби (плакати, таблички з текстом, піктограми, фотографії, малюнки, предметні засоби, кіно - чи відеоматеріали; світлосигналізація тощо), які сприяють розкриттю сутності понять. Відповідно до можливостей дітей з різними ступенями інтелектуальної недостатності (легкої і помірної) визначаються методи навчання. Комбінування визначених методів і способів навчання, а також забезпечення міжпредметних зв'язків створює необхідні умови, що сприяють підвищенню ефективності занять з лікувальної фізкультури, як ланки системи навчальної роботи.

Програму з лікувальної фізкультури для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей розроблено з урахуванням психофізичних і вікових особливостей школярів, сучасних наукових даних і практичного досвіду вчителів із фізичної культури, інструкторів із лікувальної фізичної культури.

Ритміка

Пояснювальна записка

Враховуючи потреби суспільства на сучасному етапі, досвід окремих спеціальних шкіл для розумово відсталих дітей програма розвитку дітей розроблена відповідно до реалізації завдань нової освітньої політики держави.

Заняття з ритміки в 5-10 класах спеціальної загальноосвітньої школи для розумово відсталих дітей набувають вагомого виховного та корекційного значення у подоланні недоліків психофізичного розвитку та підготовки до соціалізації в суспільстві.

Навчання дітей з порушеннями інтелекту засобами музично-ритмічної діяльності, є корекційно-освітньою програмою, що адаптовано для навчання дітей з порушеннями інтелекту з урахуванням особливостей їх психофізичного розвитку та індивідуальних можливостей.

При розробці програми з ритміки враховувалися сучасні тенденції навчання, виховання, з'ясовано, ключові освітні завдання, розкрито зміст педагогічної роботи та визначено орієнтовні результати освітньої роботи з розумово відсталими дітьми.

Програма враховує специфічні особливості моторно-рухового, емоційного, сенсорного, розумового, мовленнєвого, естетичного і соціально-особистісного розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю, провідні мотиви та потреби дітей, характер провідної діяльності, тип та мотиви спілкування, соціальну ситуацію розвитку дітей.

Викладання ритміки в спеціальному закладі обумовлено необхідністю здійснення корекції недоліків психічного і фізичного розвитку дітей з розумовою відсталістю засобами музично-ритмічної діяльності.

Ритміка є складовою частиною музично-естетичного виховання. Заняття з ритміки сприяють гармонійному розвитку дітей, їхньому музичному слуху та музичної пам'яті, виразності рухів, формуванню правильної постави; ознайомленню дітей з музикою, танцями, піснями, навчання через рух виражати характер музичного твору.

Головна мета корекційно-розвиткової програми «Ритміка» в школі для дітей з розумовою відсталістю: розвинути інтерес до музично-ритмічної діяльності; навчити адекватно сприймати засоби музичної виразності (особливо ритм, темп, динаміку), ритмічно рухатися у відповідності із загальним характером музики та художніми образами музичного твору.

Відповідно до мети, програмою передбачені такі завдання: основні, корекційні, оздоровчі, освітні й виховні.

Основні завдання:

- формування рухових вмінь та навичок;

- формування пізнавальної активності;
- розвиток координації рухів, спритності, сили, витривалості;
- розвиток відчуття ритму;
- розвиток зорового аналізатора, слухового сприймання;
- удосконалення вмінь виконувати ритмічні образи в процесі сприймання та відтворення ритмічних малюнків;
- розвиток емоційної та словесно-логічної пам'яті, довільної уваги, образної уяви, фантазії.
- сприяння подальшій соціалізації учнів, підвищення їхньої самостійності та автономності, становлення моральних орієнтирів у діяльності й поведінці, виховання позитивних якостей.

Корекційні й оздоровчі завдання:

- корекція правильної постави, ходи, грації, рухів;
- корекція порушень загальної та дрібної моторики;
- корекційний розвиток моторних функцій і дихання;
- корекційний розвиток особистості розумово відсталої дитини .
- сприяння збереженню і зміцненню здоров'я учнів;

Освітні:

- формування пізнавальних умінь (аналізувати, порівнювати, узагальнювати; спостерігати, запам'ятовувати, осмислювати матеріал),
- формування пізнавального інтересу до музичного та хореографічного мистецтва, виховання потреби музичних творів і хореографічних вистав та їх інтерпретації;
- розвиток відчуття ритму та здатності відчувати у музиці, рухах і мові ритмічну виразність;
- формування краси та виразності рухів, емоційності;
- розвиток фізичних якостей – сили, легкості рухів, спритності тощо;
- виховання гуманістичних загальнолюдських цінностей;
- розвиток уміння сприймати музичні образи і можливості ритмічно, виразно рухатися, створюючи певний образ;
- заохочення до активної художньо-естетичної діяльності, стимулювання проявів імпровізації;
- ознайомлення з елементами культури (історичними звичаями, традиціями України та народів світу).

Виховні завдання:

- виховання основних моральних якостей особистості, працелюбності, наполегливості у подоланні перешкод, охайності, вміння працювати самостійно і в колективі, вміння дотримуватися правил під час виконання ритмічних рухів, ігор і вправ;
- виховання колективізму;
- розвиток культури спілкування;
- залучення дитини засобами мистецтва до національної та світової культур.

Програму побудовано за лінійно-концентричним принципом із дотриманням дидактичних вимог доступності, послідовності, доцільності, достатності, системності, наступності у навчанні від простого до складного (зокрема, подання нового матеріалу базується на вже відомому та в тісному зв'язку з ним).

Ритмика є складовою частиною музично-естетичного виховання розумово відсталих дітей. Викладання ритміки в спеціальному освітньому закладі обумовлено необхідністю здійснення корекції недоліків психічного та фізичного розвитку розумово відсталих дітей засобами музично-ритмічної діяльності.

Специфічні засоби впливу на учнів, властиві ритміці, сприяють загальному розвитку розумово відсталих учнів, виправленню недоліків їх фізичного розвитку, загальної та мовленнєвої моторики, емоційно-вольової сфери, вихованню позитивних якостей особистості (дружелюбності, дисциплінованості, колективізму), естетичному вихованню.

Змістом роботи на уроках ритміки є музично-ритмічна діяльність дітей. Вони вчаться слухати музику, виконувати різноманітні рухи під музику, співати, танцювати, грати на найпростіших музичних інструментах. В процесі виконання спеціальних вправ під музику (ходьба ланцюжком або в колоні у відповідності з заданими напрямками, перешикування з утворенням кіл, квадратів, «зірочок», «каруселей», руху до певної мети і між предметами) здійснюється розвиток уявлення учнів про простір і вміння орієнтуватися в ньому. Вправи з предметами розвивають спритність, швидкість реакції, точність рухів.

Вправи з дитячими музичними інструментами застосовуються для розвитку у дітей рухливості пальців, вміння відчувати напругу і розслаблення м'язів, дотримуватися ритмічності та координації рухів рук. Цей вид діяльності є важливим у зв'язку з тим, що у розумово відсталих дітей часто спостерігається порушення рухових функцій і м'язової сили пальців рук. Скутість або млявість, відсутність диференціювання і точності рухів заважають оволодінню навичками письма і трудовими прийомами. В той же час зайняття ритмікою викликає жвавий емоційний інтерес у дітей, розширює їх знання, розвиває слухове сприйняття.

Рухи під музику не лише позитивно впливають на фізичний розвиток, але й створюють сприятливу основу для вдосконалення таких психічних функцій, як мислення, пам'ять, увага, сприйняття. Характерна організуюча ознака музики, її ритмічна структура, динамічна забарвленість, темпові зміни вимагають постійної концентрації уваги, сприяють запам'ятовуванню умов виконання вправ, викликають швидку реакцію на зміну музичних фраз.

Завдання на самостійний вибір рухів, що відповідають характеру мелодії, розвивають у дитини активність і уяву, координацію та виразність рухів. Вправи на духовій гармоніці, виконання під музику віршів, підспівок, інсценування пісень, музичних казок сприяють розвитку дихального апарату і мовної моторики.

Безсумнівно, заняття ритмікою ефективні для виховання позитивних якостей особистості. А, виконуючи вправи на просторове орієнтування (шикування, перешиковування), розучуючи парні танці, рухаючись в хороводі, діти набувають навички організованих дій, дисциплінованості, вчаться ввічливо поводитися один з одним.

В основу змісту і структурування програми покладено концепцію, згідно якої дозрівання окремих вищих психічних функцій, психічний розвиток у цілому – в нормі та при патології, має поетапний характер. Кожний етап психічного розвитку дитини завершується формуванням певних психічних новоутворень, які стають основою психічного розвитку наступного етапу. Основні закономірності психічного розвитку (наступність, перехід кількісних змін у якісні, закріплення змін у процесі розвитку через досвід) є спільними як для типового розвитку, так і для дизонтогенезу. Однак загальним для усіх випадків є те, що зміни, які виникають, впливають на весь подальший розвиток дитини. У будь-якому випадку дитина буде навчатися в умовах, що забезпечать ранню корекцію її психофізичного розвитку. Для того, щоб корекційний розвиток і навчання проходили успішно, необхідна співпраця та взаєморозуміння між педагогами спеціального шкільного навчального закладу.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

Програма з ритміки для кожної вікової групи систематизована і складається з п'яти розділів:

- «Вправи на орієнтування в просторі»;
- «Ритміко-гімнастичні вправи»;
- «Ритмічні вправи з дитячими музичними інструментами»;
- «Ігри під музику»;
- «Танцювальні вправи, народні танці».

У кожному розділі в систематизованому вигляді викладені вправи та визначено їх обсяг, а також зазначені знання і вміння, якими повинні оволодіти учні, займаючись певним видом музично-ритмічної діяльності.

На кожному уроці здійснюється робота з усіх п'яти розділів програми, викладеній у послідовності. Проте в залежності від завдань уроку, учитель може відводити на кожен розділ різну кількість часу, маючи на увазі, що розпочинати та закінчувати урок слід із використання вправ на зняття напруження, розслаблення, заспокоєння.

1. Вправи на орієнтування в просторі

Засоби розвивально-корекційного впливу:

Ходьба - спрямована на розвиток основних рухів дитини, формування вміння правильно тримати корпус, дотримуватися ритму ходьби, вдосконалення узгоджених рухів рук і ніг, формування слухо-рухової та зорово-рухової координації. У процесі ходьби розвивається цілеспрямованість у діяльності дитини.

Біг - сприяє вдосконаленню основних рухів, дозволяє оволодіти навичками узгодженого управління всіма діями корпусу, формує легкість і витонченість при швидкому переміщенні дитини. Спільний біг в групі дітей закріплює навички колективних дій, сприяє появі емоційного відгуку на них і розвитку передумов комунікативної діяльності.

Стрибки - спрямовані на розвиток основних рухів дитини, тренування внутрішніх органів і систем дитячого організму. Стрибки слід вводити поступово і дуже обережно, оскільки вони створюють велике навантаження на незміцнілий організм дитини (фізіологами доведено, що для безпечного виконання стрибків дитиною необхідна наявність у неї розвиненого черевного пресу і S-подібного вигину хребта). Дітей починають вчити стрибків зі сплигування з підтримкою дорослого. Стрибки готують тіло малюка до виконання завдань на рівновагу. Для вдосконалення навичок у стрибках дитина повинна проявити вольові якості

– зосередитися і зібратися з силами. Крім того, в процесі виконання стрибків у дітей починають закладатися основи саморегуляції та самоорганізації своєї діяльності.

Кочення, кидання, ловіння - загальновідомо, що в онтогенезі рухів хапання розвивається раніше прямостояння. Розвиток руки стимулює формування інших рухових функцій організму, активізуючи всю психічну діяльність дитини. У процесі метання, рух виконується як однією рукою, так і обома. При цьому стимулюється виділення провідної руки і формується узгодженість спільних дій обох рук. Все це має особливе значення для корекції відхилень у психомоторній сфері дітей з розумовою відсталістю.

Повзання, лазіння - спрямовані на розвиток і вдосконалення рухових навичок, зміцнення м'язів спини, черевного преса, хребта. Ці рухи, у свою чергу, впливають на формування координованої взаємодії в рухах рук і ніг, на зміцнення внутрішніх органів і систем. Даний напрямок роботи є одним з найважливіших, оскільки здійснює вагомий корекційний вплив на фізичний і психічний розвиток дитини.

Вправи для розвитку рівноваги - створюють сприятливі умови для координованої роботи центральної нервової системи, а також всього нервово-м'язового апарату. У ході тренування постійно формуються і уточнюються різні форми зв'язків між нервовими центрами м'язових груп, і чим краща тренуваність людини, тим досконалішими стають ці зв'язки. Використовуючи активну рухову діяльність як форму тренування, ми можемо прискорити і вдосконалити процес розвитку координації рухів. Однак слід пам'ятати, це має бути не хаотичний набір рухів, а правильно і чітко організований педагогічний процес, в якому фізичні вправи виконуються з певними навантаженням і дозуванням відповідно до віку дитини.

Корекційно-розвиваючі вправи –розвивають гнучкість і рухливість в суглобах; активізують функціонування вестибулярного апарату. Фізичні вправи забезпечують активну діяльність внутрішніх органів і систем, укріплюють м'язову систему в цілому.

Рухливі ігри закріплюють сформовані вміння і навички, стимулюють рухливість, активність дітей, розвивають здатність до співпраці з дорослими і дітьми. Рухливі ігри створюють умови для формування у дітей умінь орієнтуватися в просторі, узгоджувати свої рухи з рухами інших дітей у грі. Діти вчаться знаходити своє місце в колоні, в колі, діяти за сигналом, швидко переміщатися по залу або на ігровому майданчику. Спільні дії дітей створюють умови для загальних радісних переживань, активної спільної діяльності.

У процесі рухливих ігор створюються умови для розвитку психічних процесів і особистісних якостей вихованців, у дітей формуються вміння адекватно діяти в колективі однолітків.

2. Ритміко-гімнастичні вправи складають основний зміст другого розділу, що сприяють виробленню необхідних музично-рухових навичок.

Здатність слухового сприйняття музики і передачі її в русі дуже важливо виховувати у розумово відсталих дітей, їх слуховий досвід не достатньо багатий музичними враженнями і вимагає чуйного педагогічного впливу з боку дорослих.

Музика, як джерело краси, формує почуття прекрасного. Саме тому в ритмічному навчанні необхідно використовувати емоційно-яскраві, музично-рухові мініатюри: вправи, пісні, танці, ігри, здатні зацікавити і всебічно розвинути дитину через взаємозв'язок музики і руху. Для цього в програмі пропонуються твори різноманітні за характером: радісні і сумні, живі, бадьорі і спокійні.

Ґрунтуючись на великому педагогічному досвіді в роботі з дітьми, можна сказати, що найбільш трудомістким є процес розвитку дитячої рухової пам'яті, координації рухів, орієнтації у просторі. Враховуючи це, в програму включені деякі методичні прийоми, що дозволяють швидко навчити дитину правильно запам'ятовувати послідовність простих вправ.

В розділ ритміко-гімнастичних вправ входять завдання на вироблення координаційних рухів.

Основна мета цих вправ — навчити розумово відсталих дітей узгоджувати рухи рук з рухами ніг, тулуба, голови.

3. Ритмічні вправи з дитячими музичними інструментами.

Вправи з дитячими музичними інструментами корисні для розвитку відчуття ритму, слухової уваги, підвищують швидкість реакції, розвивають здібність диференціювання на слух, дають широкі можливості для активного, творчого розвитку учнів 5-10 класів.

Використовуються такі музичні інструменти – барабани, бубни, а також будь-які інші інструменти, що звучать, - брязкальця, дудки, дзвіночки, ложки, хлопавки, металофони, гра на яких сприяє розвитку координації, виробленню точності й ритмічності рухів рук.

В початковій школі діти ознайомлюються з кожним інструментом окремо і його можливостями, вчаться використовувати інструмент за призначенням. Потім вони вчаться спільно починати і закінчувати звучання, передавати динамічні відтінки, чергувати тривалості звучання і пауз, чергувати темп. Ці вправи багаторазово повторюються, їх складність поступово підвищується, навички поводження з інструментом і відчуття ритму поступово розвиваються.

Відповідно до ступеня оволодіння інструментами стає можливим їх комбіноване використання, створення ансамблів і оркестрів. Гра в оркестрі вимагає від дітей певних вмінь. Діти, граючи на одній групі інструментів, виконують просту мелодію, яка складається з 2-3-х звуків, що увесь час повторюються. Діти, які грають на іншій групі інструментів, виконують нескладний ритм.

Слід використовувати вправи, під час яких діти повторюють на інструменті ритмічний малюнок, відтворений учителем чи однокласниками, самі створюють ритмічні малюнки. Спільне прослуховування і передача ритму підвищує увагу учнів і почуття відповідальності перед товаришем за свою участь у спільному виконанні.

Вправи з дитячими музичними інструментами краще виконувати після ритміко-гімнастичних вправ, щоб дати можливість учням відпочити від фізичного навантаження.

У вправах з інструментами, що звучать, діти активно залучаються до мистецтва, вчать виражати себе в ньому, брати участь у спільному виконанні творів.

4. *Ігри під музику* - провідний вид діяльності, який забезпечує всебічний розвиток дитини є одним з дієвих засобів навчання і виховання. Тому повинні використовуватися і дидактичні ігри, сюжетно-рольові, рухливі, хороводні тощо. Найбільш важливі для дитини рольові ігри. В них дитина відтворює в доступній для себе формі відносини, які складаються у світі дорослих. Саме гра є тим механізмом, який переводить зовнішні вимоги соціокультурного середовища у власні потреби дитини.

Роль гри та іграшки в корекційному навчанні дітей з особливими потребами виключно вагома.

Під час проведення ігор під музику перед учителем стоїть завдання навчити учнів створювати музично-руховий образ. Причому вчитель повинен сказати назву, яка визначала б характер руху, наприклад: «зайчик» (підстрибування), «конячка» (прямий галоп), «кішечка» (м'який крок), «м'ячик» (підстрибування і біг) тощо. Пояснюючи завдання, вчитель не повинен підказувати дітям вид руху (треба говорити: будете рухатися, а не бігати, стрибати, крокувати), діти повинні самостійно виконувати вправи на відображення персонажів казок, віршів, пісень («птаха», «вовка», «зайчика» та ін.) за допомогою пальцевих оформлень (пальчиковий метод) та вправ-етюдів образів цих персонажів у русі («Зайчики барабанять», «Вовк рухає вухами»), використовувати музично-рухові навички для розвитку ігрового сюжету, створення музично-пластичного образу персонажів казок, пісень, передавати музичний образ рухами українського танцювального фольклору. Кожен раз проводити повторення і закріплення раніше пройдених ігор: «Маленькі витівники», «Совушка», «Що пропало», «Стрибунці-горобчики».

5. *Танцювальні вправи, народні танці.*

Навчання розумово відсталих дітей танцю передусе робота, спрямована на прищеплювання навичок чіткого та виразного виконання окремих рухів і елементів танцю. До кожної вправи підбирається така мелодія, в якій відображено особливості руху. Наприклад, освоєння хорового кроку пов'язано зі спокійною мелодією, а тупаючого — з пустотливим танцювальним. Відчуті образ допомагають вправи з предметами. Ходьба з прапорцями в руці змушує ходити бадьоріше, ширше. Яскрава хустинка допомагає танцювати весело і вільно, плавно і легко.

Завдання цього розділу повинні носити не тільки розвиваючий, але й пізнавальний характер. Розучуючи танці, учні знайомляться з їх назвами (полька, гопак, хоровод, кадрили, вальс), а також з основними рухами цих танців (притопи, галоп, крок польки, мінливий крок, присядка тощо).

Виконання танців різних народів залучає дітей до народної культури, вмінню знаходити в рухах характерні особливості танців різних національностей.

Найбільш доступними для дітей є природні рухи, до яких відносяться і так звані основні: ходьба, біг, стрибки, підскок. Дуже важливо навчати дитину спочатку невимушено, вільно, красиво, виразно рухатися під музику, виконуючи музично-ритмічні завдання на основі природних рухів, і вже потім виконувати найпростіші танцювальні елементи і нескладні танці.

Для опанування дітьми основ метроритму (у розмірах $2/4$ і $3/4$) використовуються образні поняття «земля», «поле», «небо». Включаються вправи на вивчення простих тривалостей: чверть, восьма, половинна. Для підвищення інтересу дітей до цих завдань рекомендується використовувати такі атрибути: палички, кубики, бубни, стрічки, дзвіночки тощо.

У кожному розділі в систематизованому вигляді викладено вправи і визначено їх обсяг, а також зазначено знання і вміння, якими повинні оволодіти учні, займаючись музично-ритмічною діяльністю.

Ритміка в поєднанні з музикою (базовою основою є класичні зразки музичних творів), стає саме тим необхідним елементом, який зможе допомогти повноцінному розвитку дітей.

Програма «Ритміка» розрахована на 33 години на рік – 1 година на тиждень.

(5 КЛАС)

Вправи на орієнтування у просторі.

Загальнорозвиваючі та коригуючі вправи:

Дихальні вправи. Дихання в положенні лежачи. Грудне і черевне дихання.

Основні положення та рухи. Повторення і закріплення основних рухів, даних у попередніх класах, ускладнюючи їх узгодженням з рухом рук з різних вихідних положень. Виконання в різному темпі

Вправи для зміцнення постави. Стоячи біля вертикальної площини у положенні правильної постави, присідання на носках з прямою спиною. Ходьба з правильною поставою з вантажем на голові.

Ритмічні вправи. Виконання найпростіших рухів в ритмі зі словами. Сприйняття зміни темпу, музики.

Прикладні вправи.

Шикування, перешикування.

Розмикання на витягнуті руки в сторони. Поворот кругом з показом напрямку вчителем. Виконання команд: «Шикуйсь!», «Струнко!», «Вільно!».

Ходьба і біг. Ходьба в різному темпі (швидко, повільно). Ходьба і біг у повільному темпі із збереженням інтервалу. Біг на швидкість з високого старту на 30 метрів за командою вчителя.

Стрибки. Стрибки в глибину. Стрибки в довжину з 2-3 кроків. Стрибок у висоту «зігнувши ноги» з 2-3 кроків. Стрибок у довжину поштовхом однієї ноги з приземленням на 2 через «рів».

Кочення, кидання, ловіння. Кидати та ловити предмет (іграшку), передача предметів, перенесення вантажу. Виконання основних рухів з правильним утриманням малого м'яча, перекладання його з рук у руки. Кидати м'яч догори та ловити його після відскоку. Кидати великий м'яч один одному із-за голови. Удари м'яча об підлогу правою та лівою рукою. Кидати малий м'яч у вертикальну ціль. Кидати малий м'яч на дальність. Підкидання і ловіння палиці в горизонтальному положенні. Почергові

перехоплення вертикальної палиці. Перенесення гімнастичної лавки (2 людини), спортивного мата (4 людини), спортивного коня - (до 6 осіб). Перенесення різних предметів різними способами: на руках, волоком, катанням, штовханням тощо.

Лазіння, підлізання, перелізання. Лазіння по гімнастичній лавці вгору, вниз, убік раніше вивченими способами. Підлізання під перешкоду з предметом. Перелізання через перешкоду висотою до 1 метра. Вис на рейці гімнастичної стінки на руках до 1 - 2 сек.

Рівновага. Ходьба по гімнастичній лаві з переступанням через предмет висотою 10-15 см. Розходження удвох на гімнастичній лавці. Ходьба по гімнастичній лаві з опусканням на одне коліно.

Музично-ритмічні вправи. Вчити дітей узгоджувати з музикою наступні рухи: ходити легко, ритмічно, передавати ігрові образи різного характеру. Виконувати нескладні танці, самостійно використовуючи елементи знайомих рухів, виразно передавати характерні елементи музично-ігрових образів. В танцювальних рухах робити крок всією ступнею на місці і при кружлянні, приставний крок з присіданням, піднімати і опускати руки, вперед і вбік, рухатися в парах, відходити спиною від своєї пари. Вчити дітей ритмічно рухатися відповідно до різнохарактерної музики, динаміки (голосніше, помірно, тихо, голосніше, тихіше); переходити від помірного до швидкого або повільного темпу, відзначати найпростіший ритмічний малюнок в хлопках, змінювати рух у відповідності до музичних фраз. Вміти виконувати рухи різного характеру з предметами і без них: пружинити на ногах, будувати самостійно рівне коло, дотримуючись відстані між парами, звужувати і розширювати коло, розходитися з пар в різні сторони.

Ритміко-гімнастичні вправи.

Загальнорозвиваючі вправи. Нахили, випрямлення і повороти голови, кругові рухи плечима («паровозики»). Рухи рук у різних напрямках без предметів і з предметами (прапорці, брязкальця, стрічки). Нахили і повороти тулуба вправо, вліво (класти та піднімати предмети перед собою і збоку). Присідання з опорою і без опори, з предметами (обруч, палиця, прапорці, м'яч). Згинання і розгинання ноги в підйомі, відведення стопи назовні і приведення її всередину, кругові рухи стопою, виставляння ноги на носок вперед, вставання на носочки. Вправи на вироблення постави.

Вправи на координацію рухів. Перехресне піднімання та опускання рук (права рука вгору, ліва вниз). Одночасні рухи правої руки вгору, лівої в сторону; правої руки — вперед- вліво — вгору. Виставлення лівої ноги вперед, правої руки перед собою; правої ноги — у бік, лівої руки — в сторону і т. Д. Вивчення позицій рук: зміна позицій рук окремо кожної і обома одночасно; проводити рух руки головою, поглядом.

Відстукування, прохлопування, протопування простих ритмічних малюнків.

Вправа на розслаблення м'язів. Піднявши руки і злегка нахилившись вперед, за сигналом учителя або акценту в музиці опустити руки вниз; швидким, безперервним рухом передпліччя вільно потрясти кистями (імітація обтрушування води з пальців); піднявши плечі якомога вище, дати їм вільно опуститися в положення. Вільний круговий рух рук. Перенесення ваги тіла з п'яток на носки і назад, з однієї ноги на іншу (маятник).

Ритмічні вправи з дитячими музичними інструментами.

В дітей цього віку вже багатий музичний досвід гри на різних інструментах. Діти достатньо відчують ритмічну пульсацію твору, сильні та слабкі долі, розрізняють розміри в яких звучить твір. На данному етапі з дітьми необхідно:

- розвивати слухове сприйняття, вміння слухати музику.
- розвивати первинні співочі вміння та прояви ритмічності в елементарних рухах під музику.
- вчити уважно слухати веселі, бадьорі і спокійні мелодії; підспівувати, звуконаслідувати повторення в кінці пісень.
- вчити дітей виконувати прості танцювальні рухи під спів дорослого і під музику (притопувати ногою, переступати з ноги на ногу, плескати в долоні, помахувати однією рукою)
- вчити розрізняти високі та низькі звуки, голосне та тихе звучання.

Закріплювати основи музичної грамоти (вводити поняття «мелодія» та «аккомпанімент», «тутті», «соло», «унісон», особливості гри на інструментах, продовжувати розвивати відчуття метро-ритму, види слуху (мелодичний, ритмічний, гармонічний, ладовий, звуко – висотний), разом з дітьми створювати та використовувати підручні засоби як музичний інструментарій (маракаси з фісташок, скляний посуд, ключі), навчати дітей опановувати засоби музичної виразності (темп, ритм, регістр, артикуляція, динаміка), визначати характер твору.

Спонукаати до свідомого слухання музики, музичних інструментів, які використовуються під час занять, розширювати обсяг естетичних емоцій виконавця, вільно розрізняти на слух музичні інструменти (ложки, ксилофон, металофон, трищітка, дзвіночки, фортепіано, барабан, кастаньєти).

Створювати музичні привітання, коротенькі мелодії певного змісту, характеру, ритмічні імпровізації на різних інструментах, вчитися працювати в колективі, прислухатися до інших дітей, їх виконання (при грі на інструментах).

Репертуар з гри на дитячих музичних інструментах: «Пасакалія» Г. Гендель, «Дід Мороз» Р. Шуман, «Ранок», «Танок Анітри», «В печері гіоського короля» з оркестрової сюїти Е. Гріга «Пер Гюнт», «Сміливий вершник» Р. Шуман (гра на ложках,

кляцання язиком, пальцями), «Місячне сяйво» К. Дебюссі, «Полька – Янка» біл. нар. мелодія, «Турецьке рондо» В. Моцарт, «Вальс» А. Абелян, «Вальс» Ф. Шопен (на вибір), «Шарманка» Д. Шостакович, «Хлопець з гармонікою» Г. Свірідов, «Музична табакерка» А. Лядов (гра на скляному та металевому посуді), «Котику сіренький» укр. нар. пісня, «Сонько – дрімко» укр. нар. пісня в обр. А. Мігай, «Господарочка» О. Журлива (шумові інструменти, імітація звуків), «Син старого дуба» Г. Чічінадзе (шумові інструменти, імітація звуків).

Виконання нескладних ритмічних малюнків на бубні та барабані двома паличками одночасно і по черзі в різних варіаціях.

Ігри під музику.

Виконання ритмічних рухів у відповідності до різноманітних характеру музики, динаміки (голосно, тихо), регістрів (високий, низький). Зміна напрямку та виду ходьби, бігу, підскоків, танцювальних рухів у відповідності до змін в музиці (легкий танцювальний біг змінюється стрімким, спортивним; легкі, грайливі підстрибування — важкими, комічними тощо). Виконання імітаційних вправ та ігор, побудованих на конкретних наслідувальних образах добре знайомих дітям (звички звірів, птахів, рух транспорту, діяльність людини), у відповідності до емоційних і динамічних характеристик музики. Передача притопами, ударами та іншими рухами різких акцентів у музиці.

Мовленнєві ігри. «Полювання» А. Костецький (оплески, тупання, стукотіння), «Сорока – білобока» Н. Забіла (рухи тілом), «Бруднуля» Г. Бойко (рухи тілом, мімічний етюд).

Рухливі та музичні ігри. «Галя по садочку ходила» (хороводна гра) музика та слова народні, «Про жабок і комара» (музично-рухлива гра) муз. А. Філіпенка, сл. невідомого автора, «Ми на луг ходили» (музично-рухлива гра) муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної, «Ми кривого танцю йдемо» укр. нар. пісня, «Що на нашій вулиці» укр. нар. пісня.

Рухливі ігри та ігрові вправи.

Ігри з ходьбою та бігом: «Знайди собі пару»; «У ведмедя у бору»; «Мак»; «Кольорові автомобілі»; «Про Катрусю і цапка»; «Пташки і кіт»; «Іменний пиріг»; «Пастух і стадо»; «Качечка»; «Прапорці»; «Метелики»; «Нумо в коло!».

Ігри з повзанням і лазінням: «Не дзвони»; «Діти і вовк»; «Переліт птахів»; «Кошенята і цуценята»; «Кролики».

Ігри з киданням та ловінням предметів: «Лови, кидай, падати не давай!»; «М'яч через сітку (мотузок)»; «Збий булаву»; «Школа м'яча»; «Кеглі».

Ігри зі стрибками: «Зайці і вовк»; «Лисиця у курнику»; «Заєнька сірий умивається»; «Жабки і журавлі»; «Горобчики»; «Не замочи ніг»; «Подзвони в брязкальця»; «Дідусь і зайченята».

Ігри на орієнтування у просторі: «Знайди, де заховано»; «Знайди і промовчи»; «Хто вийшов?»; «Відгадай по голосу»; «У лісочку на горбочку». «Заборонений рух», «Впізнай на дотик», «Бджілки», «Лови, кидай, впасти не давай», «Побудова в коло», «Кидки м'яча один одному», «Хто швидше», «Ми веселі хлопці».

Танцювальні вправи, народні танці.

Танцювальні вправи. Знайомство з танцювальними рухами. Бадьорий, спокійний, мандрівний крок. Легкий біг, на полупальцях. Підстрибування на двох ногах. Прямий галоп. Махові рухи рук. Елементи російського танцю: простий хороводний крок, крок на всій ступні, взявшись убоки двома руками (для дівчаток — рух з хустинкою); притопи однією ногою і по черзі, виставляння ноги з носка на п'ятку. Рух парами: біг, ходьба, кружляння на місці. Хороводи в колі, танці з притопами, кружлянням, ударами. Вчити дітей танців, які складаються з цих елементів.

Орієнтовний репертуар: «Ранок», «Танок Анітри», «В печері гірського короля», «Пісня

Сольвейг» з оркестрової сюїти Е. Гріга «Пер Гюнт», «Сміливий вершник»

Р. Шуман, «Місячне сяйво» К. Дебюссі, «Серенада», «Аве Марія» Ф. Шуберт

(голос, фортепіано), «Народний танець» М. Скорик, «Веснянка» В. Уманець,

«Гопак» укр. нар. танець, «Козачок» В. Кирейка, «Полька – Янка» біл. нар.

мелодія, «Турецьке рондо» В. Моцарт, «Менует» Й. Бах, «Менует»

Л. Боккеріні, «Неаполітанська пісенька» П. Чайковський, «Вальс»

С. Майкапар, «Маленький вальс» Н. Леві, «Вальс» Ф. Шопен (на вибір 2

твори), музичні твори з фортепіанної сюїти «Картинки з виставки» (на

вибір) М. Мусоргський, «Колискова» зі збірки «Дитячі пісні» А. Лядов, «Ой

ходить сон» укр. нар. пісня в обр. Л. Ревуцького, «Котику сіренький» укр.

нар. пісня, «Сонько – дрімко» укр. нар. пісня в обр. А. Мігай, «Колискова»

Й. Брамс, «Ой, на горі». Стукалка. Українська народна мелодія. Танець з

султанчиками. Танець з притопами. Гопак. «До нас гості прийшли», муз. А. Александрова, сл. М. Івенсена; «Новорічний хоровод», муз. Р. Струве, сл. Н. Соловйової; «Хоровод дружби», амер. нар. мелодія обр. Р. Френкель-Борисової.

Виховувати активність у сприйнятті музики. Вчити дітей розрізняти знайомі танці та їх мелодії за ритмічним малюнком. Вміти розрізняти мелодії і супровід пісні. Вчити розрізняти види хорів (дитячий, жіночий, чоловічий). Знайомити з масовими піснями В. Дунаєвського, Д. Кабалевського та ін.

З метою емоційного сприйняття знайомити з творами П. Чайковського, В. Моцарта та ін.

Музичні твори для слухання. «Море», «Білка» - муз. Н. Римського-Корсакова, «Веселий селянин» - муз. Р. Шумана, «Пісня жайворонка», «Камаринская» - муз. П. Чайковського, «Вальс», «Пташиний будинок» - муз. Д. Кабалевського. «Відлітаємо на лузі» - муз. Ст. Вітліна, сл. П. Когановой, «Колискова» - муз. В. Моцарта, «Музична табакерка» - муз. Л. Лядова, «Спортивний марш» - муз. Н. Дунаєвського, сл. С. Лебедева-Кумача.

Ритмічні вправи та ігри під музику. «Святковий танок» - муз. М. Красьова, «Дружні трійки» - муз. Г. Штрауса, «Парний танок» - карельська народна мелодія, «Хоровод-веснянка» - українська народна мелодія, «Хто швидше?» - муз. Л. Шварца, «Дізнайся по голосу» - муз. Ст. Ребікова, «Куточки» - муз. Т. Попатенко.

Розвиток мовлення

5 клас

Розвиваючи основні види мовленнєвої діяльності в середніх і старших класах спеціального загальноосвітнього навчального закладу розв'язуються й специфічні завдання, спрямовані на корекцію відхилень у розвитку. Такими є: порушення процесів пізнавальної діяльності (сприймання, уяви, пам'яті, уваги, мовлення й мислення), недорозвиток емоційно-вольової сфери, недостатня розвиненість артикуляційної моторики, порушення моторики та координації рухів та ін.

Саме тому спеціальним завданням програми визначено формування та корекцію зв'язного мовлення, що має відбуватися в тісному зв'язку з розвитком пізнавальної діяльності дітей, зокрема, сенсорики, предметно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного, абстрактного мислення, спостережливості, уваги тощо. Відтак зміст корекційно-розвивальної програми, з метою посилення її компенсаторно-корекційних та розвивальних функцій, має комунікативно-практичну спрямованість: містить фактичний матеріал, опанування якого має забезпечити формування комунікативних умінь, конкретизацію у слові чуттєвого і практичного досвіду учнів, розвиток основних пізнавальних процесів на предметно-практичній і вербальній основі.

У програмі представлено зміст корекційно-розвивального навчання з розвитку мовлення для дітей з помірною розумовою відсталістю, що навчаються та виховуються у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах.

Програма кожного класу має розділи: «Мовленнєвий розвиток», «Знання про мову. Мовні вміння».

Протягом усього періоду навчання ведеться робота щодо розуміння та побудови учнями поширених нескладних, типових для української мови, синтаксичних конструкцій; навичок їх розпізнавання та побудови. Формування свідомого ставлення до побудови висловлювань поєднується з цілеспрямованим розвитком чуття мови через постійне тренування у сприйманні та розумінні мовлення і говорінні на всіх уроках як мовного, так і немовного циклів.

Розширення словника дітей доцільно здійснювати на предметно-практичній основі у процесі живого спілкування, навчання, ситуація та умови якого є вирішальними для добору словесного матеріалу. Робота з лексикою має індивідуальний характер і зорієнтована на збагачення словника кожної дитини, оскільки, залежно від індивідуальних мовленнєвих можливостей, рівня підготовки дитини лексичний запас на початкових етапах навчання може суттєво різнитися.

Для розвитку мовлення вихідними є практичні мовленнєві навички, що формуються, та необхідні для цього знання про мову. Вони формуються на природничому матеріалі, близької, цікавої і доступної тематики дітям (розд. «Орієнтовна тематика мовленнєвого матеріалу»). Зміст навчального матеріалу є наскрізним для всіх мовленнєвих тем. Учитель самостійно вирішує, які саме навички відпрацьовувати на тому чи іншому матеріалі, як часто і в якому обсязі необхідно приділяти увагу їх формуванню, зважаючи на контингент учнів класу та їх індивідуальні особливості і потреби. Вчитель самостійно розподіляє та регулює кількість годин між темами з розвитку мовлення, враховуючи індивідуальні можливості дітей даного класу, труднощі у засвоєнні матеріалу, необхідність приділяти більше годин для сприймання та засвоєння певного матеріалу. Заняття з розвитку мовлення плануються з урахуванням необхідності багаторазового повторення матеріалу з поступовим включенням нових елементів до попередньо засвоєних вмінь. В залежності від індивідуальних можливостей учнів темп проходження матеріалу уповільнюється або прискорюється, що може бути передбачено стосовно конкретного учня або підгрупи учнів. Тематику мовленнєвого матеріалу для уроків вчитель визначає сам, враховуючи сезонні зміни в природі, особливості учнів даного класу, та (головне) доступність та послідовність мовленнєвого матеріалу. На його основі дітям буде легше сприймати та засвоювати новий матеріал з розвитку мовлення. Запропоновані теми з природознавства можна корегувати, вносити зміни в тематику природознавчої теми, відповідно бажання вчителя та його методичної та наочної готовності. Визначені програмою теми є близькими до соціального і практичного досвіду розумово відсталих дітей, забезпечують їх соціалізацію й інтеграцію у природне оточення.

Корекційно-розвивальну програму з розвитку мовлення розроблено з урахуванням Державного стандарту загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами та чинних навчальних програм. При створенні програми використано літературні джерела.*

Орієнтовна тематика мовленнєвого матеріалу:

1. Людина.

- Власні ім'я та прізвище.
- Органи чуттів людини.

- Частина тіла. Призначення рук, ніг людини.
 - Зовнішній вигляд людини: правила охайності.
 - Здоров'я людини: правила гігієни. Розпорядок дня школяра, корисне харчування.
 - Предмети побуту, які нас оточують. Користування ними.
2. Природа.
- Поняття про добу: день, ніч.
 - Поняття про живу та неживу природу. Що належить до природи?
 - Овочі. Фрукти. Ягоди.
 - Охорона природи.
3. Погода.
- Пори року. Уявлення про погоду. Вітер, хмари, опади. Погода взимку, влітку.
 - Осінь. Сезонні зміни у природі. Овочі, фрукти. Похолодання, випадання дощів.ю зміна забарвлення листя, листопад.
 - Зима. Сезонні зміни у природі. Холодне повітря, мороз, снігопад, лід, сніжинка.
 - Весна. Сезонні зміни у природі. Потепління, танення снігу, цвітіння, приліт птахів.
 - Літо. Сезонні зміни у природі. Ягоди, фрукти, овочі. Відпочинок влітку.
4. Жива природа.
- Тварини свійські. Зовнішній вигляд.
 - Тварини дикі. Зовнішній вигляд.
 - Риби. Зовнішній вигляд.
 - Птахи. Зовнішній вигляд.
 - Охорона тварин.
5. Наша країна – Україна.
6. Родина.
7. Школа.
8. Друзі, дружба.
9. Події з власного життя, життя класу, школи.
10. Місто (село).
11. Канікули.

12. Свята (народні обрядові).

13. Ігри, розваги.

Теми за вибором учителя.

«Соціально-побутове орієнтування»

Пояснювальна записка

Соціальні трансформації сьогодення диктують необхідність вирішення проблеми адаптації молодого покоління до сучасного середовища. У спеціальному навчальному закладі для розумово відсталих дітей це завдання розглядається в системі корекційних занять з соціально-побутового орієнтування. Метою навчального предмета «Соціально-побутове орієнтування» і є підготовка дітей з вадами інтелектуального розвитку до самостійного життя, організації власного побуту, шляхом формування у них відповідних знань та практичних умінь, а також навичок життєвої та соціальної компетентності: виконання норм і правил культурної поведінки в суспільстві, родині, вирішення життєво необхідних побутових завдань, а саме догляд за житлом та одягом, харчування, лікування. Формування навичок соціальної компетентності здійснюється при знайомстві учнів з умовами користування транспортом, засобами зв'язку, оволодінням елементами правової культури. Моделювання особистісних компетентностей закладені в формуванні здорового способу життя, організації та проведенні змістовного дозвілля. Саме компетентнісний підхід до вивчення предмета «Соціально-побутове орієнтування» може забезпечити підготовку школярів до свідомого і самостійного вирішення різноманітних життєвих проблем.

Даний предмет вивчається в спеціальній школі, починаючи з п'ятого класу. В кожному класі зміст матеріалу програми представлений за розділами: «Догляд за житлом», «Засоби зв'язку», «Культура харчування», «Медична допомога», «Родина. Родинні стосунки» та ін. . У кожному розділі визначені теми, зміст матеріалу, практичні роботи, екскурсії, а також вимоги до знань і умінь учнів.

Основними методами навчання є розповідь, бесіда практичні вправи, екскурсії. На заняттях необхідно використовувати різноманітні наочні засоби та моделювання життєвих ситуацій.

В більшості розділів соціально-побутового орієнтування передбачено виконання *практичних робіт*. Кожен учень повинен оволодіти основними способами догляду за одягом, приготування їжі, навчитися складати ділові папери, надавати першу

медичну допомогу, прибирати житло тощо. Успішність виконання практичних завдань, як переконливо доведено наявними дослідженнями з методики навчання розумово відсталих школярів, залежить від того наскільки учні розуміють мету діяльності, зміст та засоби одержання результату. Тому, щоб навчити учнів усвідомлено виконувати практичне завдання, необхідно формувати у них уміння орієнтуватися в трудовій діяльності, планувати її, здійснювати в процесі роботи самоконтроль, застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Орієнтування в завданні передбачає навчання учнів здійснювати аналіз об'єкта роботи. Планування послідовності виконання практичного завдання, на початку навчання, здійснюється вчителем, потім план учні складають в колективній бесіді. Наступним етапом є складання плану з частковою допомогою вчителя і, нарешті, самостійне планування послідовності та способу виконання практичного завдання. Значна увага приділяється додержанню учнями, в процесі практичної діяльності, санітарно-гігієнічних норм та правил безпеки праці.

Моделювання реальної ситуації (сюжетно-рольову гру) рекомендується проводити на етапі закріплення пройденого матеріалу. Відображаючи в грі конкретні життєві ситуації, учні використовують засвоєні ними знання і уміння. Вчитель організує гру і керує нею згідно плану. При цьому педагог не повинен давати прямих вказівок, як діяти в тій або іншій ситуації, а прагне ставити дітей перед необхідністю самостійно вибирати правильне рішення. При підготовці до проведення сюжетно-рольової гри, вчитель визначає текст, репліки і частину реквізиту. Моделювання реальної ситуації вимагає розділення ролей між учасниками, які вступають у відносини між собою, що знаходить віддзеркалення в діях і репліках. Моделі, які пропонуються учням, відрізняються не тільки за змістом, але й ступенем складності. Це може бути: а) ситуація за участю двох дітей які виконують 1-2 прості дії, майже без реплік; б) ситуація, в якій беруть участь декілька школярів, які виконують дії і говорять репліки; в) ситуація з вибором рішення, де задіяні кілька учнів, які висловлюють репліки і виконують різноманітні дії. Моделювання реальної ситуації доцільно здійснювати під час вивчення таких розділів: «Культура поведінки», «Торгівля», «Медична допомога», «Установи та організації».

Проведення *екскурсій* з соціально-побутового орієнтування має бути чітко сплановане, визначені маршрут та транспортні засоби. Корисно під час екскурсії організувати спілкування з працівниками даного підприємства. Наприкінці екскурсії доцільно провести бесіду, під час якої вчитель з'ясовує, що учні зрозуміли та запам'ятали з побаченого. Екскурсія планується при вивченні таких розділів, як «Засоби зв'язку», «Торгівля», «Транспорт», «Установи та організації». Екскурсія може передувати вивченню нової теми (вступна екскурсія), в процесі такої екскурсії учні спостерігають, знайомляться з предметом наступного вивчення. Під час *поточної* екскурсії вивчений матеріал конкретизується та закріплюється. *Підсумкова* екскурсія передбачає завершення роботи над темою.

В ході екскурсії учні спілкуються зі *знайомими* людьми (під час відвідування різних служб школи, організації режимних моментів). Спілкування з *незнайомими* людьми може відбуватися як у приміщенні школи (наприклад зустрічі з робітниками виробництва), так і поза межами навчального закладу (установах та організаціях). Вступаючи в ділове спілкування з оточуючими, учні закріплюють знання, що одержали на заняттях з соціально-побутового орієнтування і розширюють свій соціальний досвід. Навчаючи учнів спілкуванню, вчитель пояснює, як правильно почати розмову, будувати запитання, розвивати діалог, одержувати відомості для виконання практичного завдання, переходити з позиції запитуючого на позицію слухаючого, враховувати одержану інформацію.

На уроках соціально-побутового орієнтування потрібно використовувати знання учнів з математики, рідної мови, географії, основ здоров'я, та ін., одержаних ними під час вивчення відповідних навчальних предметів.

Значну увагу на уроках соціально-побутового орієнтування слід приділяти розвитку усного мовлення, практичному застосуванню знань та навичок, набутих на уроках рідної мови. На всіх етапах заняття необхідно слідкувати за повнотою усних відповідей учнів, послідовністю викладу, умінням дітей правильно будувати фразу, речення, обґрунтувати висновок. Під час вивчення матеріалу з розділу «Працевлаштування», доцільно здійснити закріплення навичок складання ділових паперів, з урахуванням різних життєвих ситуацій, спираючись на знання і вміння, що одержані учнями на уроках рідної мови.

Деякий матеріал з соціально-побутового орієнтування учням доцільно записувати у спеціальний зошит короткі відомості, правила, рецепти, корисні поради. робити зарисовки, вклейки (готових невеликих) текстів, тощо.

Вивчення кожного розділу соціально-побутового орієнтування завершується *оцінюванням навчальних досягнень* учнів. Наприклад, у 5 класі вивчення розділу «Догляд за одягом» (6 год.) закінчується виконанням практичної роботи, в ході якої учні обґрунтовують свої дії. Щодо оцінювання навчальних досягнень, то воно може здійснюватись у різний спосіб: тести-завдання, програмовий контроль, кінцевий результат практичної діяльності, фрагменти сюжетно-рольової гри як підсумок комунікативних здібностей учнів, та ін.

Соціально-побутове орієнтування учнів повинно мати своє логічне продовження в системі *позакласної роботи*. Оскільки, лише комплексна, спільна діяльність вчителя й вихователя дозволить досягти бажаних результатів. При цьому програма з соціально-побутового орієнтування має слугувати орієнтиром для вихователя при доборі матеріалу, визначенні його тематики, обсягу й послідовності вивчення. Однак вихователь у своїй діяльності не повинен використовувати форми й методи навчання застосовані вчителем. Вихователь має здійснювати закріплення одержаних учнями знань і вмінь у процесі практичної роботи, формувати на їх основі міцні навички. Так, при опрацюванні матеріалу розділу «Догляд за житлом» вчитель навчає дітей правилам прибирання квартири, а вихователь, організовуючи діяльність учнів із самообслуговування, повторює з ними ці правила, слідкує за процесом прибирання.

Зв'язок вчителя з вихователем здійснюється також при спільному проведенні окремих екскурсій і деяких підсумкових практичних занять, які можна об'єднати з позакласними заходами, що дозволить закріпити засвоєне на практиці й одночасно перевірити, що і як сприйняли учні на заняттях. Така взаємодія навчальної та позакласної роботи сприятиме удосконаленню знань і навичок учнів, успішному застосуванню їх у побуті.

Розподіл часу на проходження програмового матеріалу і порядок вивчення тем наведений орієнтовно. Зміст деяких тем та кількість годин, відведених на них, можуть змінюватись залежно від місцевих умов. При тематичному плануванні доцільно враховуватися період року й потреби школи.

При доборі матеріалів з розділу «Установи й організації» бажано передбачити ознайомлення дітей не лише з об'єктами найближчого оточення, але й з об'єктами, що знаходяться на території, де будуть проживати учні після закінчення школи.

Практичні та теоретичні заняття з соціально-побутового орієнтування необхідно проводити у спеціально обладнаному приміщенні у вигляді блоку, що включає три кімнати. Це класна кімната для теоретичних занять: стіл вчителя, дошка, технічні засоби навчання, столи для проведення практичних занять. Особлива увага приділяється кімнаті, що має кухонне обладнання. Тут установлюються електричні та газові плити, мийниця для миття посуду, шафи для зберігання електроприладів, кухонного устаткування, миючих засобів, холодильник, робочі столи. Кімната-вітальня, інтер'єр якої має бути зразком смаку і відповідати сучасним естетичним вимогам. До устаткування входить також аптечка, з необхідними медичними засобами та інвентар для прибирання приміщення, збирання сміття, харчових відходів.

Для ефективного проведення уроків з соціально-побутового орієнтування потрібно мати достатню кількість обладнання та матеріалів, що забезпечить виконання практичних робіт усіма учнями з урахуванням правил безпеки і санітарно-гігієнічних норм.

Програма складена з урахуванням вікових та психофізичних особливостей розвитку учнів спеціального навчального закладу і базується на принципах систематичності, послідовності, логічного викладення матеріалу з прогнозованим результатом.

Орієнтовний розподіл годин за розділами програми

Назви розділів	5 кл.
Вступне заняття	1
Особиста гігієна	4
Догляд за одягом і взуттям	6
Культура харчування	12
Культура поведінки	4

Догляд за житлом	2
Транспорт	2
Торгівля	4
Родина. Родинні стосунки.	-
Засоби зв'язку	-
Медична допомога	-
Установи, організації, підприємства.	-
Бюджет родини	-
Працевлаштування	-
Всього	35

Програма підготовлена, доопрацьована та доповнена на основі існуючої програми з соціально-побутового орієнтування для учнів 5 класу спеціального загальноосвітнього закладу для розумово відсталих дітей.

Пояснювальна записка до навчального плану

Навчальний план розроблено з урахуванням вимог Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Постанови КМУ від 30.09.2020 року №898 «Про впровадження Державного стандарту базової середньої освіти», Концепції Нової української школи, стратегії Національної доктрини розвитку освіти України, положень Концепції загальної середньої освіти, Державної національної програми "Освіта України XXI століття", Постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку» від 23 квітня 2003 р. № 585 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.2016 № 753), Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 221, за Типовими освітніми програмами, затвердженими:

- наказом Міністерства освіти і науки України від 01.12.2021 № 1317 «Про затвердження типової освітньої програми для 5 класу спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами»

Структура навчального року

Режим роботи закладу п'ятиденний, заняття проводяться в одну зміну, тривалість уроків:

у 5 класі- 45 хвилин.

Тривалість перерв - 15 хвилин, великої перерви - 20 хвилин.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту» 2022/2023 навчальний рік розпочинається 1 вересня - і закінчується 30 травня

Навчальні заняття організовуються за семестровою системою:

I семестр- з 1 вересня до 23 грудня;

II семестр - з 9 січня до 30 травня.

Впродовж навчального року для учнів проводяться канікули:

осінні - з 24 жовтня до 30 жовтня 2022 року;

зимові- з 24 грудня по 08 січня 2023 року;

весняні - з 28 березня до 31 березня 2023 року.

Навчання та виховання учнів здійснюється українською мовою.

З урахуванням безпекової ситуації, місцевих особливостей, кліматичних умов за погодженням з Департаментом гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації можуть змінюватися структура навчального року та графік учнівських канікул.

Зарахування дітей до НРЦ здійснюється відповідно до Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів загальної середньої освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2018 № 831. А важливою передумовою для цього є визначення готовності та здатності дитини працювати за навчальним навантаженням навчально-реабілітаційного центру.

Під час освітнього, корекційно-розвиткового процесу учителі, вихователі несуть персональну відповідальність за життя і здоров'я дітей, створюють сприятливі умови відпочинку та змістовного дозвілля учнів на перервах, в позакласний час.

Планування освітньої, корекційно-розвиткової роботи здійснюється вчителем відповідно до кількості годин, відведених на навчальний предмет. Педагоги самостійно розподіляють програмний матеріал відповідно до годин, передбачених навчальними планами для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. З метою реалізації особистісно орієнтованої моделі навчання при складанні календарно - тематичного плану враховуються інтелектуальні особливості учнів класу, темп їх роботи та засвоєння навчального матеріалу, творчо використовуються чинні навчальні програми та підручники.

Вибір програмно-навчального забезпечення здійснюється вчителем відповідно до програм, підручників та навчальних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими потребами.

Освітній процес у школі спрямовується на максимально можливий розвиток ефективності корекційно - розвиткового впливу.

Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів спеціальної школи:

Оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку школи II ступеня здійснюється за Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів 5 - 10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку (авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч та ін. - К., ІСП НАПН України , 2019

Використання годин інваріантної та корекційно - розв'язкової частини

Години, виділені на інваріантну складову та корекційно - розв'язкові заняття, використовуються без змін, повному обсязі.

Порядок вивчення окремих предметів

Трудове навчання

Для занять з трудового навчання у 5 класі при наявності 8 і більше чоловік у класі, учні класу поділяються на дві групи (Наказ МОН України від 20.02.2002 №128).

Кількість годин трудового навчання у 5 класах визначається Типовим навчальним планом, затвердженим Міністерством освіти і науки України від 07.12.2021 року № 1317 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-10 класів (11) спеціальних закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами»

Фізичне виховання здійснюється на уроках фізичної культури, ритміки, заняттях з лікувальної фізкультури, під час ранкової гігієнічної гімнастики, фізпауз, фізхвилинок на підставі рекомендацій та висновків медичної сестри.

Заняття проводять вчителі, які мають відповідну фахову освіту .

Корекційно-розв'язкова робота в закладі направлена на вирішення специфічних завдань, зумовлених особливостями психофізичного розвитку учнів, впровадженням особистісно орієнтованих програм навчання та реабілітації за індивідуальним та диференційованим підходом і реалізується через навчальні предмети та курси:

«Розвиток мовлення», «Лікувальна фізкультура».

Ритміка», «Соціально-побутове орієнтування».

Спеціальні корекційні заняття з ЛФК проводяться вчителем ЛФК за спеціально розробленими індивідуальними комплексами з урахуванням форм і ступеня важкості захворювання дітей, регламентуються розкладом. Для занять з ЛФК комплектуються групи згідно медичних показників учнів та наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128.

Спеціальні корекційні заняття з соціально-побутового орієнтування регламентуються розкладом .

Корекційні заняття з ритміки регламентуються розкладом.

Розвиток мовлення. Заняття проводяться групами та індивідуально, регламентуються окремим розкладом у другу половину дня. Групи (2-4 учні) комплектуються з урахуванням однорідності мовленнєвих порушень учнів. З учнями, які мають важкі порушення мови, проводяться індивідуальні заняття. Тривалість групових занять - 45 хвилин. Індивідуальних - 20 - 25 хвилин. При потребі проводяться фронтальні заняття.

На основі освітньої програми складено навчальний план відповідно до наказу МОН України від 07.12.2021 № 1317. Освітню програму висвітлено на веб – сайті Дашівського навчально-реабілітаційного центру Іллінецького району Вінницької обласної Ради